

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 31
18//2016
7. máj 2016

Cena 0,50 €

Ludovít Štúr

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

ATÓMOVÁ LOBY NEHLADÍ
NA VEREJNOSŤ
Strana 4.

ZÁKLADY PROGRAMOVÉHO
DOKUMENTU VLÁDY
Strana 5.

AUGUSTÍN MARIÁN HÚSKA
O SLOVENSKÝCH ŠTÁTOCH
Strana 6.

HRAD DEVÍN PATRIL
MATICI SLOVENSKEJ
Strana 8.

ŠTEDRÝ MECÉN MATICE –
KŇAZ NATÁN JURAJ PETIAN
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Iba pred niekoľkými dňami sme na majestátnom Bradle nad Košariskami spomínali na tamojšieho rodáka a veľikána svetovej diplomacie Milana Rastislava Štefánika. A je tu májová nedeľa, ktorej výzva spred sedemdesiatjedného roka tiež nesmie nikdy zapadnúť v hĺbinách spoločenského zabudnutia.

Práve naopak, spomienka na Deň víťazstva nad fašizmom by v nás mala veľmi intenzívne burcovať odhodlanie postaviť sa voči prebúdajúcim sa prejavom tejto zvrátenej ideológie v súčasnosti. Náš slovenský národ a tisíce príslušníkov iných národnostných menšín, ktoré na Slovensku žijú, si v roku 1945 a v rokoch celej druhej i prvej svetovej vojny slobodu dostatočne vyplatili vlastnou krvou. Tu sa už posolstvo Milana Rastislava Štefánika – „... národ si musí slobodu zaplatiť vlastnou krvou“, vrchovato naplnilo.

Koľko sme mu však ešte dlžní! Koľko toho sme ešte dlžní všetkým našim národným buditeľom, vizionárom a humanistom? Hodnoty, o ktorých oni nielen snívajú, ale pre ktoré neraz padali ako tatranský les vo víchrici, dnes pre mnohých z nás neznamenajú nič, a ak aj niečo, tak iba nejaké obmedzenie. Napríklad spisovný jazyk – zrazu nás obmedzuje a ešte len nedávno sme snívajú ako národ o tom, že raz ho budeme mať a smieť bezrestne používať. Dnes je bezrestná iba ak jeho ignorancia.

Kľak, Ostrý Grúň, Tokajik, Nemecká... Komu ešte dnes niečo hovorí názvy týchto a ich osudom podobných obcí na Slovensku? Bolo ich okolo stopäťdesiat. Napokon, aj na samotný Deň víťazstva nad fašizmom sa už zabudlo. Priami účastníci a svedkovia vymreli, vzdelávanie cudne ako stará dievka obchádza niektoré udalosti našej histórie, aby ich, nebudaj, novodobí „demokrati“ neoznčili za milníky „komunistických“ úspechov...

Aj preto je namieste použiť ešte jeden aktuálny odkaz: „Kto si myslí, že mu slobodu druhí vybojujú, ten jej nie je hodný.“ Milan Rastislav Štefánik.

Ivan BROŽÍK

Matica slovenská po reštrukturalizácii bez záväzkov a pôžičiek Trnavskí maticiari bilancovali pôsobenie

Pavol JAVORSKÝ – Foto: Marek HANUSKA

Matica slovenská sa aktívne pripravuje na valné zhromaždenie (VZ), ktoré sa uskutoční na budúci rok 2017. V rámci príprav a realizácie úloh z ostatného VZ v roku 2010 sa v týchto dňoch začali konať krajské snemy Matice slovenskej. Prvý bol v žilinskom kraji a novým predsedom krajskej rady sa stal dlhoročný maticiari a divadelník M. Stromko. Ostatný víkend bol krajský snem v Trnave. Staronovou predsedníčkou trnavskej Matice sa stala riaditeľka Domu MS v Dunajskej Strede Ľ. Kľučková. Z tridsiatich piatich hlasov delegátov získala dvadsaťdeväť. Ďalšie snemy budeme monitorovať tiež.

Maticíni hostia zľava: Poslankyňa NR SR M. KUCIAŇOVÁ župan T. MIKUŠ., maticiari V. OBERHAUSER, predseda MS M. TKÁČ a Š. MARTINKOVIČ.

Maticíny snem Trnavského kraja sa konal v priestoroch rokovacej siene Trnavského samosprávneho kraja v Trnave. Snemovalo a rozhodovalo spolu tridsaťpäť delegátov. Snem podporili aj pozvaní hostia. Medzi najvýznamnejšími boli župan T. Mikuš, poslankyňa Národnej rady SR M. Kuciaňová, predseda MS M. Tkáč, primátor mesta Holíč Z. Čambal, rímskokatolícky duchovný V. Zemko, predseda dozorného výboru MS Š. Martinkovič a správca MS M. Smolec. Predseda Trnavského samosprávneho kraja (TSK) a maticiari T.

Mikuš sa dotkol viacerých aktuálnych a závažných tém slovenského spoločenského života, imigrantskú problematiku nevynechal.

■ SPOLUPRÁCA S KRAJOM

„Je to už takmer desať rokov spolupráce trnavského kraja a Matice slovenskej. Spolu sme organizovali výročia príchodu svätých Cyrila a Metoda na územie Slovenska, Rok Ľudovíta Štúra a spolu budeme aj organizovať Rok Jozefa Miloslava Hurbana v roku 2017. Naša spolupráca a podpora Matice budú pokračovať,“ zdôraznil

župan. Uvedol aj, že slovenská mládež to má ťažšie ako v minulosti. Je ovplyvňovaná mnohými lákadlami. Ocenil v tejto súvislosti Maticu, že práve ona svojou činnosťou aj mládeži pripomína duchovné tradície a dedičstvo našich otcov. „Podľa mňa vojna sa začala minulý rok. Migračná vlna je útokom proti európskym hodnotám. Táto vojna je infiltráciou ľudí z iného prostredia do našej spoločnosti. Ľudí iných, ako sme my a naši otcovia,“ uviedol aktuálne T. Mikuš.

Predseda MS M. Tkáč spolu so správcou MS M. Smolcom infor-

movali maticiarov o aktuálnom vývoji v Matici a o jej úlohách do budúcnosti.

■ ZJEDNOCUJÚCA ÚLOHA

„Matica musí pokračovať v zjednocovaní slovenského národa. Zjednotíme sa, aby nebolo neskoro!“ Vyzval na záver príhovoru prítomných M. Tkáč a nevyhol sa aj nedávno nemu obdobiu v MS. Keď namiesto podpory vlastenectva neslávne podnikala, najmä cez tzv. Podielové družstvo slovenské investície. Správca MS M. Smolec konštatoval, že Matica má svoje opodstatnenie aj v 21. storočí. „Minulý týždeň som podpísal šesťsto zmlúv na tristo podujatí pre maticíne miestne odbory po celom Slovensku – od najmenších dedín až po okresné mestá. Do podpory slovenského života investuje Matica zo svojich zdrojov päťdesiat tisíc eur, čo je nominálne aj percentuálne viac, ako keď v nedávnej minulosti mala viac zdrojov a regionálnu kultúru tak nepodporovala. Okrem toho na podporu nadregionálnych podujatí používala aj dotačné zdroje z Ministerstva kultúry SR vo výške tiež do osemdesiat tisíc eur,“ uviedol a dodal, že Matica má za sebou ťažké dvojročné reštrukturalizačné obdobie, ktoré malo význam, a jej ekonomická kondícia je dobrá. Nemá záväzky a ani žiadne pôžičky. Krajských delegátov pozdravila aj poslankyňa NR SR M. Kuciaňová a duchovný V. Zemko.

3 OTÁZKY PRE:

Gustáva MURÍNA, vedca a známeho spisovateľa

V zmrzlinárni si rezeň nedáte

• Práve vám vyšla v Matici slovenskej najnovšia kniha, román s názvom V tieni Černobyľu. Prezentácia bola presne v deň výbuchu jadrovej elektrárne. Ide o vaše vlastné autobiografické stvárnenie témy?

Tak trochu, pretože vychádzam zo svojej vlastnej vedeckej skúsenosti. Začiatkom deväťdesiatych rokov sme testovali vzorky pôdy so zvýšenou rádioaktivitou v okolí jadrovej elektrárne Jaslovské Bohunice. A to, že sme zistili pozoruhodnú toleranciu testovacích organizmov na takéto dávky, ma zaujalo a postupne priviedlo k tejto mimoriadne zaujímavej a zároveň zahmlievanej téme. Až som narazil na termín „černobyľská lož“, a to už bol krôčik k napísaniu knihy, kde sa dramatický dej strieda s ešte dramatickejšími faktami.

• Tento román je tematicky celkom inde ako vaše predchádzajúce knihy, ktoré mapovali publicistickým spôsobom pôsobenie organizovaného zločinu na Slovensku, ale aj v Česku a Maďarsku. Opustili ste už tematiku mafie alebo sa k nej ešte vrátite?

Na tohtoročnom medzinárodnom knižnom veľtrhu v Budapešti uvedieme moju najnovšiu knihu s touto tematikou Mafia bez hraníc – príbeh Jozefa Roháča. Tento príbeh budú mať teda maďarskí čitatelia v rukách skôr než slovenskí.

• V súčasnosti vysiela RTVS každý piatok seriál, ktorého ste autorom námetu aj scenára. Aký

počet dielov má seriál a máte už aj spätné väzby od divákov?

Seriál Mafiáni mapuje deväťdesiate roky v dvanástich dieloch na osudoch jednotlivých mafiánskych bosov. Posledné diely by mali v RTVS odvysielať v júni. Ohlasy počujeme najmä od účinkujúcich, ktorí sú prekvapení, kde všade to ľudia pozerajú. Pozoruhodné je, že aj štatisticky je to viac mimo miest, ako sú Bratislava a Košice. No našiel sa jeden, ktorý napísal, že ten konkrétny diel bol „slabý“, lebo vraj tam neboli súčasné ekonomické škandály. To len dokazuje, že niektorí diváci by si chceli v zmrzlinárni rozkazať veľký rezeň. Ale našťastie týchto omylov v očakávaníach nie je veľa.

Zhovárал sa Roman KALISKÝ-HRONSKÝ
Foto: autor

V SNN 19/2016
SI PREČITATE

■ Šesťdesiatnik Ján GLÓZIK z Kovačice sa do umeleckého dôchodku ešte nechystá
■ Zavoní našim nádherným lesným studničkám – oázam osvieženia – umieračik?
■ Dežo Hoffmann sa zo Štiavnice prepracoval až k hviezdám svetového šoubiznisu

Propaganda na Slovensku zmenila život na virtuálny odvar Politici inšpirujú mediálne konštrukty

Anna HROMJÁKOVÁ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Je pozoruhodné, s akou ľahkosťou používajú najmä mladí politici mediálne konštrukty, o ktorých v podstate nič nevedia. Trebárs termin mečiarizmus. Vznikol účelovo na diskreditáciu politiky v istom období. S veľkou obľubou ho používajú všetci tí, ktorí za najväčší výkon počas svojej kariéry považujú boj s mečiarizmom. Sú to najmä Ján Čarnogurský, predstavitelia KDH s Mikulášom Dzurindom a Jánom Figeľom na čele a niektorí „padlí anjeli“ z SDKÚ. Bokom nie sú členovia etnických maďarských strán, no aj niektorí poslanci Smeru. Netreba vari pripomínať, že na slovenskej politickej scéne sa vyskytovali a vyskytujú politici, proti ktorým by bolo treba naozaj zabojsť.

Ďalším častým postupom, ktorý používajú politici proti svojim oponentom, je, že klamú svojich voličov. Azda prvým, kto z tejto praxe urobil priam politický inštitút, bol Milan Kňažko. Pritom sa o Mečiarovi vyjadril, že lož je jeho pracovnou metódou.

■ KLAMSTVO NA KLAMSTVO

Na Mečiara a jeho stranu v deväťdesiatych rokoch minulého storočia vyvíjali domáci i zahraniční neprajníci a oponenti obrovský tlak, aby ho odstavili od moci. Verejne ho obviňovali z túžby po moci, aj keď ju reálne mal. O moc bojovali jeho súper i používali nástroje, ktoré

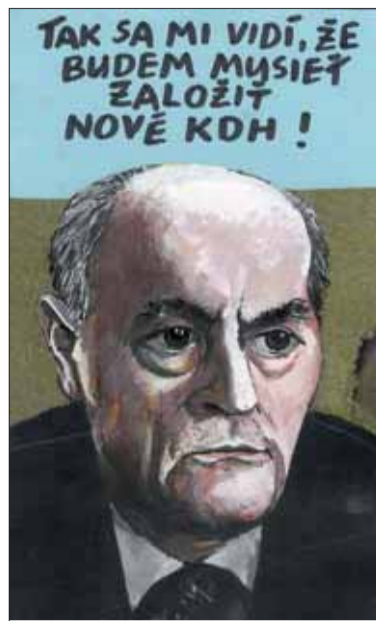
sa v politike udomácnili a úspešne sa využívajú dodnes. A nie sú výsadou len Igora Matoviča či Daniela Lipšica. V súčasnosti sa už nikto nepozastavuje nad očividnými ľžami politikov, ale i médií, bez ktorých by sa nedostali do širšieho povedomia.

Už sme v SNN spomínali prípad prezidentských amnestií. Tie Mečiarove sú na pretrase každú chvíľu. O Kováčových nepadne ani slovo. Ale ak by nebol omilostený Kováč, ktorý v kauze zavlčenia bol hlavným poškodeným, nemuseli byť Mečiarove amnestie. Čo je však podstatnejšie na príbehu amnestií, je fakt, že prezidenta Kováča sa zastali vtedajšie opozičné strany.

Zastali sa prezidenta, ktorý okrem iných udelil milosť aj vlastnému synovi za podvodné konanie. A boli to predovšetkým KDH, DS a neskôr sa pridali ostatné ich klony na podporu prezidenta. Zamľčovaná Kováčova milosť nebola ničím iným než klamaním voličov. Tým, že sa nehovorilo o Kováčovej milosti, ale len o Mečiarových amnestiách, vznikol mýtus zlého Mečiara.

■ SLOBODA SLOVA

Ján Čarnogurský v prvej polovici deväťdesiatych rokov odpovedal na otázku, prečo organizujú mítingy za slobodu slova, keď médiá sú slobodné, jedným slo-

vom: Preventívne. Lenže konkrétnou podobou tejto preventívnej politiky bol signál pre voličov, že treba bojovať za slobodu slova, inakšie povedané, že sloboda slova u nás neexistuje. Nebola to pravda, takže išlo o hrubú manipuláciu s verejnou mienkou. Nedávno sa Čarnogurský

pred médiami pochválil, aký skvelý systém školenia jestvoval pre členov KDH v zahraničí. Také dvojsemestrálne štúdium absolvoval v roku 1994 aj Ján Figeľ. Pol roka v USA a pol roka v Belgicku. Pritom poberal plat poslanca NR SR...

■ ÚČEL A PROSTRIEDKY

Ján Čarnogurský priznal, že po roku 1989 nikto na Slovensku nevedel viesť volebnú kampaň, to sa učili u svojich stranických kolegov v Nemecku. Sľubovať a napokon záväzky neplniť, sa asi tiež naučili tam. A robili to šikovne, veď im neprischol nijaký dehonestujúci prívlastok, aj keď boli spúšťačmi špinavých praktík v politike. Kadehákky manuál prevzali viaceré strany, no do dokonalosti ho doviedol až Matovič. Voličom pravdepodobne imponuje, že má kto politikom vynadať. Ako to však pomôže Slovensku?

Od jednoduchej goebbelsovskej propagandy prešiel svet veľký kus cesty. Preto je v politike dôležité rozoznávať skutky od mediálnych manipulácií. Inak sa politici stávajú len plagiátormi autorov mediálnych konštruktov.

Verejnoprávna RTVS opätovne žiada vyššie koncesionárske poplatky Televízia musí byť navyše aj národná

Ján ČERNÝ – Foto: Štefan KAČENA

Ministerstvo kultúry SR pripravuje návrh novely zákona o úhrade za služby verejnosti poskytované Rozhlasom a televíziou Slovenska (RTVS). Zámer upraviť legislatívu, ktorá by zvýšila výšku tzv. koncesionárskych poplatkov pre verejnoprávnu televíziu a rozhlas, avizuje MK SR na svojej webstránke www.culture.gov.sk, v časti aktuality.

V texte Programového vyhlásenia vlády Slovenskej republiky na roky 2016 – 2020 sa v časti nazvanej Kultúrna politika okrem iného píše, že cieľom legislatívneho opatrenia, ktoré poskytne RTVS stabilné a primerané finančné zabezpečenie plnenia jej zákonných úloh prostredníctvom optimalizácie výšky úhrady za služby verejnosti, je „zabezpečiť dlhodobé financovanie základných úloh a povinností vysielateľa verejnej služby v oblasti rozhlasového a televízneho vysielania, vrátane rozšírenia ponuky programových služieb o nový vysielací okruh“.

Stará budova STV je na predaj.

Zúčastnené subjekty, najmä však RTVS, argumentujú aj tým, že koncesionárske poplatky sa dlhší čas nezvyšovali. Súčasná mesačná platba pre domácnosti 4,64 eura údajne radí RTVS medzi najchudobnejšie v Európe. Ministerstvo návrh sa snaží o objektívne posúdenie potreby a úrovne zvýšenia poplatku pre RTVS. Argumentuje, že „návrh zákona predpokladá zriadenie Komisie pre evaluáciu (odhad ceny, stanovenie ceny, ocenenie – pozn. red.) financovania verejnoprávneho vysielania, ktorá bude nezávislým poradným orgánom pri Ministerstve kultúry Slovenskej republiky. Pôsobnosť komisie bude zahŕňať najmä

vypracovanie správy o finančnej situácii RTVS, ktorá obsahuje aj stanovisko k skutočnosti, či je vzhľadom na finančnú situáciu RTVS potrebné meniť výšku sadzby úhrady, a ktorú bude predkladať ministrom kultúry. Na základe správy komisie ustanoví ministerstvo kultúry sadzbu úhrady vo vyhláske“.

■ AKÁ PROTIHODNOTA?

Čo za to? Pýta sa koncesionár. Za zvýšenie platby by mali diváci dostať službu navyše, a to tretí televízny program. Pri príprave nového zákona by však bolo vhodné odstrániť niektoré nedostatky z toho súčasného, ktorý je v platnosti. Jeho tvorcovia prijali úzus, že koncesia sa platí nie za sledovanie programov RTVS, ale de iure za vlastnictvo merača spotreby elektrickej energie – takzvaných „hodín“. Lenže ak má občan napríklad byt a zároveň garáž či rekreačný objekt s ďalšími hodinami, mal by vlastne platiť dvojmo. To by bolo vhodné legislatívne upraviť tak, ako napríklad – logicky – občan s bytom

napríklad v Košiciach, kde platí aj za tvorbu domového odpadu, už nemusí za tvorbu domového odpadu platiť inde, lebo sa logicky predpokladá, že nemôže naraz produkovať odpad na dvoch miestach. Samozrejme, aj tu existujú výnimky z logiky, upravované samostatnými „VZN“ prijatými samosprávami v rámci ich kompetencií.

■ STARONOVÁ AMBÍCIA

Rozšírenie verejnoprávneho televízneho vysielania o tretí kanál je súčasťou záväzku súčasného manažmentu RTVS. Za programové služby RTVS – televíziu Jednotku a Dvojku a všetky okruhy Slovenského rozhlasu, platia v súčasnosti slovenské domácnosti 4,64 eura mesačne. Dá sa predpokladať, že pri zohľadnení rôznych indexov za obdobie, počas ktorého sa koncesionársky poplatok nezvyšoval, by zvýšenie mohlo atakovať hranicu sedem a pol eura. RTVS je však zároveň financovaná aj štátom cez zmluvu so štátom. A preto by mala byť aj vskutku národná a vlastenecká, ako jej to ukladá i zákon.

VŠIMLI SME SI

„Všetko najlepšie k tvojim počatinám!“ Pod týmto oslovením sa niesol tohtoročný Deň počatého dieťaťa, ktorý 25. marca organizovalo Fórum života, o. z., s partnermi. Konal sa na dvadsiatich miestach Slovenska. Do organizácie osláv sa na námestiach, uliciach, v internátoch, pri kostoloch či v školách zapojilo 214 dobrovoľníkov, ktorí s rozličnými dobrotami oslovili okolo 5 500 prevažne mladých ľudí.

Blahoželanie k počatinám

„Napriek tomu, že o počatinách mnohí počuli prvý raz, pozitívne ladenie kampane oslovilo veľké množstvo ľudí a primálo ich zamyslieť sa nad hodnotou vlastného života,“ zhodnotil podujatie Martin Gazdík, zodpovedný za koordináciu dobrovoľníkov. V rámci kampane sa uskutočnil 18. ročník medzinárodnej konferencie Vyber si život, prednášky a verejnú vystúpenia v Bratislave, Trnave, Žiline, Badíne a Rajeckých Tepliciach.

Táto pozitívna atmosféra vytvorila prirodzený priestor aj pre hlbšie rozhovory a diskusie o ochrane života, ľudskej dôstojnosti a najmä o konkrétnej pomoci pre nečakane tehotné či matky v núdzi, čomu sa Fórum života dlhoročne venuje,“ uviedol Martin Gazdík.

(ez)

V tretine chovov dojníc na Slovensku uvažujú ukončiť produkciu mlieka Sklady sa plnia, kríza sa vyostreje

Tretina slovenských chovateľov dojníc uvažuje o ukončení produkcie mlieka, tvrdí predseda Slovenskej poľnohospodárskej a potravinárskej komory (SPPK) Milan Semančík. Dôvodom sú nízke nákupné ceny surového kravského mlieka a obdoby kríza, ktorá sa prehľbuje.

„Mliečna kríza z roku 2009 sa opakuje, tentoraz v celej Európskej únii. Chovatelia dojníc strácajú trezivosť, už nechcú znášať ďalšie straty, očakávajú pozitívny signál aj zo strany štátu. Ak nepríde v krátkom čase, prestanú produkovať mlieko,“ povedal Milan Semančík počas nedávneho valného zhromaždenia delegátov SPPK v Nitre.

O likvidácii chovov dojníc uvažuje aj Odbytové družstvo Sever v Žiline. Potvrdil to médiám jeho riaditeľ Slavomír Stančík. „Aktuálna situácia na slovenskom trhu s mliekom začína byť katastrofálna, pretože dlhodobo klesajú realizačné ceny surového kravského mlieka. A čo je ešte závažnejší fenomén, o časť slovenského mlieka nie je záujem zo strany spracovateľov. Farmári vyrábajú mlieko, ktoré nemá kto spracovať,“ skonštatoval Slavomír Stančík.

Príčiny možno vidieť v nezvladnutej poľnohospodárskej politike na úrovni Európskej únie a v nadmernom dovoze potravín zo zahraničia na slovenský trh. „Ceny, za ktoré sa vozia na Slovensko potravinové výrobky, sú nižšie, ako sú výrobné náklady na surovinu. Táto situácia je neriešiteľná zo strany výrobcov, tu už musí zasiahnuť štát. Musí spraviť poriadok s dampingovými cenami, ale aj s politikou obchodných reťazcov,“ povedal tiež Slavomír Stančík.

Aktuálne sa na pulkoch slovenských predajní predáva sedemdesiat percent slovenského mlieka, menej

ČO INÍ NEPÍŠU

ako päťdesiat percent kyslomliečnych výrobkov od slovenských výrobcov a tridsaťtri percent slovenského masla, tvarohu a syrov.

Riaditeľ družstva Sever v Žiline pripomenul, že od začiatku júna tohto roka nemá na odber uzatvorené nijaké kontrakty, o mlieko skrátka nie je záujem. Priemerná výkupná cena za liter surového kravského mlieka je dvadsaťštyri až dvadsaťpäť centov, nákupná cena však dosahuje štyridsať až štyridsaťdva centov. Istý veľký spracovateľ mlieka má na sklade vyše dvojmesačnú zásobu, z hľadiska fungovania týchto firiem začína byť situácia kritická.

Už teraz sú ohrozené na Slovensku stovky pracovných miest. Nielen v živočíšnej, ale aj v rastlinnej výrobe, pretože pri likvidácii chovov nebude potrebné produkovať krmivá. Od štátu farmári očakávajú riešenie dampingových dovozov na slovenský trh i poskytnutie finančných zdrojov, ktoré pomôžu poľnohospodárom preklenúť súčasnú situáciu na trhu. Už teraz majú za vlnajšok negatívny hospodársky výsledok.

Rok 2015 do veľkej miery poznačilo aj ruské embargo a prebytok komodít na európskom trhu spolu s klesajúcimi cenami. Aj preto predstavitelia agrárnej samosprávy krajín Vyšehradskej štvorky poslali list predsedovi Európskej komisie Jeanovi-Claudovi Junckerovi s požiadavkou na zrušenie embarga.

Ján ČERNÝ
Foto: internet

V odvodoch, daniach a dôchodkoch by mali mať občania jasno

Penzijný galimatiáš budúcich dôchodcov

Dane a dôchodky sú ekonomické kategórie, ktoré by mali zaujímať všetkých občanov a mali by o nich aj čo-to vedieť. V prípade daní by sme mali poznať druhy priamych a nepriamych daní, samozrejme tiež sadzby. Keďže neplatenie daní je zo zákona trestné, mali by sme ovládať aj mechanizmus každoročného výpočtu daňovej povinnosti a termíny úhrady. Dane a dôchodky nás zaujímajú aj v predvolebných sľuboch politických strán, ktoré sa tiež v nejakej podobe premietajú do programového dokumentu vládnej koalície.

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Z aktuálneho programového vyhlásenia vieme, že sa bude znižovať daň z príjmu firiem o percento a okrem kontroverzného zrušenia daňových licencií sa o ďalších zmenách v tomto dokumente nehovorí nič konkrétne. Pôjde o poistencov narodených po 21. 12. 1954, ktorí sa dozvedia najneskôr do októbra príslušného roku, o koľko dní nad šesťdesiatdva rokov sa im odchod do riadneho dôchodku predĺži, čo bude spoločné pre mužov a ženy. Iná vec je každoročná valorizácia už vymenovaných dôchodkov. S tým posledným zvýšením o 1,90 eura neboli dôchodcovia spokojní, čo ovplyvnilo aj ich voličské postoje. V poslednom programovom dokumente sa navrhuje vyššia valorizácia dôchodkov bez bližšieho spresnenia konkrétnych údajov a tiež vyššie vianočné príspevky.

■ DÔCHODKOVÉ PILIERE

Problematika daní a dôchodkov je záležitosť verejných financií, kam patria aj odvody. Keďže chceme do roku 2020 dosiahnuť vyrovnaný štátny rozpočet, pri terajšom poklese pôrodnosti a predĺžovaní stredného veku dožitia kladíme si oprávnenú otázku o budúcnosti našich dôchodkov. Na udržanie úrovne verejných financií v kladných hodnotách zrejme platí stanovisko bývalého českého premiéra, ktorý povedal: „Udržať verejné financie na hranici si vyžaduje vlastenca, ktorý fajčí, pije a umiera na hranici penzijného veku.“

Rozhľadnému slovenskému občanovi netreba zvlášť pripomínať, že máme trojpilierový dôchodkový systém. Prvý pilier sa nazýva priebežný a budúci dôchodca v ňom pozná mechanizmus výpočtu svojho dôchodku podľa vopred známych kritérií. V poslednom období sa okrem spomínaného predĺžovania veku odchodu do dôchodku uskutočnili viaceré zmeny viac na prospech solidárneho dôchodkového systému, s čím súvisí aj jeho valorizácia nie podľa percenta z vypočítaného dôchodku, ale všetkým dôchodcom sa k 1. 1. daného roku zvyšuje dôchodok o rovnakú sumu.

■ PENZIJNÉ ROZPAKY

Podľa niektorých ekonómov je štátny dôchodok pri terajšej nízkej pôrodnosti a predĺžovaní stredného veku dožitia vraj neudržateľný, preto sme u nás pred vyše desiatimi rokmi zaviedli aj druhý pilier – honosne

nazývaný kapitalizačný, ktorý po prvých vyplatených dôchodkoch v pár desiatkach eur však vyvoláva všelijaké rozporuplné otázky. V tejto súvislosti treba povedať, že ostatné krajiny V4 poznajú len poberanie dôchodkov zo štátneho piliera. Francúzsko a Veľká Británia svoj druhý pilier tiež zredukovali. Dôvodom bolo nižšie zhodnocovanie úspor sporiťelov ako v prvom pilieri, a preto sa aj u nás druhý pilier viackrát otváral a zatváral.

Treba si tiež uvedomiť, že za výšku dôchodkov v prvom pilieri zodpovedá štátna Sociálna poisťovňa, čo predstavuje viac istoty a stability, v druhom pilieri súkromné správčenské spoločnosti podnikajúce s odvodmi sporiťelov na kapitálových trhoch. Po posledných legislatívnych úpravách však došlo aj v druhom pilieri k určitej stabilite v tom, že sporiťel pri vložení peňazí do garantovaného fondu, ktorý je pre neho

menej výnosný, nemôže o svoje peniaze nikdy prísť. V prípade akejkoľvek straty je správčovská spoločnosť povinná vzniknuté straty z podnikania vo fonde dorovnať vlastnými peniazmi. Ak sa sporiťel rozhodne svoje odvodové peniaze investovať do iných fondov, nemá v prípade straty nijaké garancie a znáša tak tiež riziko z podnikania ním vybranej správčovskej spoločnosti.

■ O DEDENÍ ÚSPOR

Najväčším lákadlom druhého piliera bolo dedenie úspor. Aká je však dnes pravda? Vyplatené v plnej výške budú len vtedy, ak sporiťel zomrie skôr, než začne poberať dôchodok. Ak zomrie počas poberania dôchodku, je pre dedenie dôležitá hranica siedmich rokov od začatia výplaty doživotného dôchodku. Ak totiž zomrie do siedmich rokov, tak životná poisťovňa vyplatí pozostalým zvyšnú sumu zostávajúcu do siedmich rokov, ak však zomrie po siedmich rokoch od začatia výplaty dôchodku, dediči nedostanú nič, a tak peniaze ostanú na účtoch v životnej poisťovni.

Pokiaľ ide o tretí pilier, tak zamestnávateľi sa môžu rozhodnúť podporiť svojich zamestnancov daňovo uzateľnými výdavkami do tohto piliera na ich budúci dôchodok, čo v každom prípade treba hodnotiť kladne.

■ ODKLADANIE NA STAROBU

Prečo sa občan nemôže postarať o dôchodok sám? Nebude prihlásený v Sociálnej poisťovni ani v súkromnej správčovskej dôchodkovej spoločnosti. Pri nástupe do zamestnania oznámi zamestnávateľovi, že nie je registrovaný v nijakom dôchodkovom systéme, a tak jeho zamestnávateľ nemusí za neho platiť žiadne odvody, ale ani mu odvody strhávať zo mzdy. Obe odvodové zrážky sa zamestnancovi pripočítajú k mzde, ktorá tak bude vyššia. Zamestnanec si bude sám investovať takto zarobené peniaze do rôznych fondov a určite dosiahne vyššie zhodnotenie usparených peňazí, ako ich dnes dokáže zhodnotiť Sociálna poisťovňa alebo rôzne správčovské spoločnosti.

Zámery kabinetu si na splnenie vyžadujú stabilitu doma i vo svete

Základy programového dokumentu vlády

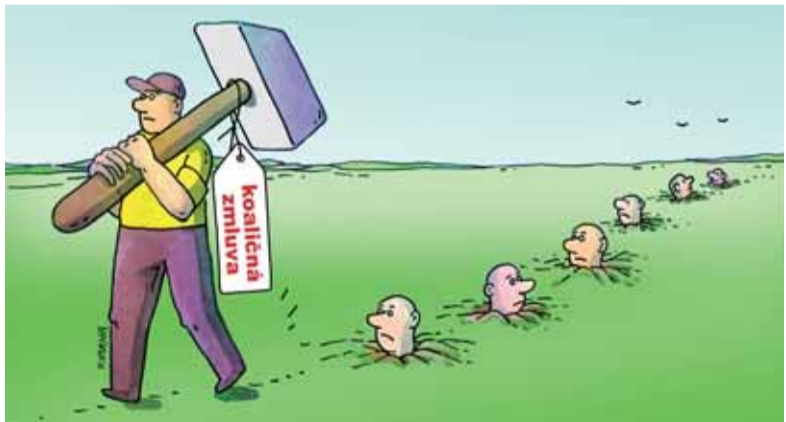
Programové vyhlásenie ako záväzný dokument sa svojim obsahom opiera o štyri prierezné piliere, ktorými sú: boj proti nezamestnanosti, prekonávanie regionálnych rozdielov, zmenšenie priestoru na korupciu a politika funkčného štátu.

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Koaliční politici hovoria o pokračovaní doterajšieho proeurópskeho a proatlantického smerovania Slovenska, opoziční o nedôvere k praktickej realizácii najmä v oblasti dosiahnutia vyrovnaného štátneho rozpočtu.

■ KRÍZA KONTINENTU

Plnenie konkrétnych opatrení v Programovom vyhlásení si okrem domácej politickej stability vyžaduje aj medzinárodnú stabilitu, s čím veru máme na starom kontinente nečakané problémy. Ak totiž Slovensko chce od roku 2020 vyrovnaný štátny rozpočet, musí dostať pod kontrolu nielen naše výdaje pri spravovaní vecí verejných, ale zvyšovať aj príjmovú stránku, ktorá je vždy odrazom úrovne domácej ekonomiky, ale aj podmienok a situácie vo svete. Podľa publikovaných prognóz sa má HDP z 3,2 percenta v tomto roku zvýšiť na 4,6 percenta v roku 2019, a to nielen nárastom investícií a zvyšujúcim sa exportom, ale čoraz viac aj nárastom domácej spotreby, čo je vždy odraz narastajúcej životnej úrovne slovenských občanov. Bez politickej stability koalíciej vlády počas celého štvorročného funkčného obdobia to však nie je možné, navyše sa budeme musieť vyrovnáť s asi najväčšou poli-

tickou výzvou starého kontinentu od druhej svetovej vojny, ktorou je organizovaná migračná kríza. Bude totiž slovenských daňových poplatníkov určite stáť peniaze navyše, keďže ako členskú krajinu Únie nás jej riadiace orgány nútia do neprijateľného riešenia prevzatia niekoľkých desiatok tisíc migrantov. Paradoxne, máme ich prijať práve od tých štátov, ktoré sa rôznymi formami podieľali na likvidácii režimov a ich predstaviteľov v tých krajinách, z ktorých dnes smeruje do Európy nekontrolovateľná masa nespokojných utečencov.

O prvoplánovosti vojenských zásahov a ich následkoch na budúci politický vývoj v Líbyi či v Iraku hovoril aj terajší americký prezident, ktorý tak priznal zodpovednosť za terajší stav v týchto vojnov rozvrátených a konfliktných štátoch. Doteraz prijaté opatrenia nemajú očakávané výsledky a stoja európskych, a teda aj slovenských daňových poplatníkov miliardy eur, ktoré sa mohli použiť inde.

Doteraz realizované dva sociálne balíčky ostávajú v platnosti, navyše sa z pôvodne avizovaného tretieho balíčka prijalo vytvorenie ďalších

stotisíc pracovných miest a zníženie nezamestnanosti pod desať percent. Z ostatných bodov sú najviac zaujímavé: dokončenie diaľnice D1 medzi Bratislavou a Košicami, výstavba a modernizácia dopravnej infraštruktúry v menej rozvinutých regiónoch, s čím súvisí aj prehodnotenie nedávno zrušených vlakov InterCity.

■ DANE A VÝDAVKY

Právnické osoby určite poteší zníženie dane z príjmu o jedno percento s možnosťou ďalšieho znížovania a živnostníkov zvýšenie paušálnych výdavkov k výnosom. Naďalej však ostáva otvorenou otázkou zrušenie daňových licencií v nadväznosti na očakávané opatrenia v oblasti lepšieho výberu daní a odvodov a aj dôsledkov panamských dokumentov. Za úplnú novinku v programovom dokumente treba pokladať sprísnenie poskytovania sociálnych dávok osobám odmietajúcim pracovať, s čím súvisí aj zneužívanie sociálnych dávok v systéme služieb zamestnanosti. Počíta sa so zmenami v zdravotníctve a v školstve, a to nielen vo výrazne vyššom financovaní ich potrieb zo štátneho rozpočtu, ale najmä v zásadných štruktúrnych zmenách v doterajšom systéme ich fungovania, s čím zrejme nebudú spokojní pedagogickí pracovníci, ktorí chceli v tomto roku jednorazové zvýšenie plátov o 140 eur. Otvorenou otázkou naďalej ostáva schválenie ústavného zákona o preukazovaní pôvodu majetku tak, aby sa odstránilo doterajšie korupčné a netransparentné správanie sa všetkých účastníkov trhu bez výnimky.

NA OKRAJ

Čím mladší teraz, tým do dôchodku neskôr. Asi tak znie základné pravidlo pri určovaní veku potrebného na dosiahnutie hranice vstupu do dôchodku. A nožnice sa budú ešte otvárať. Dôchodkový vek sa bude postupne predlžovať všetkým poistencom narodeným po 31. decembri 1954.

Dôchodkové novinky

Od 1. januára 2017 sa dôchodkový vek určuje s prihliadnutím na priemernú strednú dĺžku života. Znamená to, že vek odchodu do dôchodku sa bude predlžovať postupne o určený počet dní, ktorý sa stanoví každoročne v závislosti od dynamiky vývinu priemernej strednej dĺžky života spoločnej pre mužov a ženy zistenej Štatistickým úradom Slovenskej republiky. Počet dní, o ktorý sa dôchodkový vek predĺži, určí opatrením Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR. Prvýkrát bude opatrenie uverejnené v Zbierke zákonov Slovenskej republiky najneskôr do 31. októbra 2016.

Zákon tiež stanovuje výnimky. Predlžovanie dôchodkového veku sa nebude týkať poistencov narodených do 31. decembra 1954, žien narodených do 31. decembra 1961, na ktoré sa vzťahujú ustanovenia o znížení dôchodkového veku v závislosti od počtu vychovaných detí, a poistencov, ktorým sa zachováva nárok na znížený dôchodkový vek vzhľadom na počet odpracovaných rokov v zamestnaní zaradenom do I. pracovnej kategórie alebo do I. alebo II. kategórie funkcií.

Informatívny výpočet aktuálneho dôchodkového veku možno nájsť na internetovej stránke Sociálnej poisťovne. Ak sa na osobu vzťahuje nový spôsob určenia dôchodkového veku, a teda jej dôchodkový vek zatiaľ nie je možné určiť, v informatívnom výpočte dôchodkového veku ju na túto skutočnosť upozornia.

Iná téma z toho istého súdka – starobné dôchodky a invalidné dôchodky vyplácané po dovŕšení dôchodkového veku dôchodcu zvýši Sociálna poisťovňa aj vtedy, ak takýto dôchodok už vyplácala k 1. júlu 2015. A to automaticky bez osobitnej žiadosti na minimálny dôchodok už pri priznaní starobného dôchodku. Cieľom minimálneho dôchodku je zabezpečiť poistencom, ktorí už dovŕšili dôchodkový vek a počas väčšiny svojho pracovného života vykonávali zárobkovú činnosť, dôchodkový príjem na takej úrovni, aby neboli odkázaní na pomoc v hmotnej núdzi. S týmto cieľom SP zvýši na sumu minimálneho dôchodku starobné dôchodky a invalidné dôchodky vyplácané po dovŕšení dôchodkového veku tým poberateľom, ktorí splňajú zákonom stanovené podmienky tak, aby suma ich dôchodku alebo úhrnu dôchodkov bola vyššia ako suma životného minima. Podmienkou účinnosti novely je ešte podpis prezidenta republiky a jej zverejnenie v Zbierke zákonov. Starobné dôchodky a invalidné dôchodky vyplácané po dovŕšení dôchodkového veku dôchodcu zvýši Sociálna poisťovňa aj vtedy, ak takýto dôchodok už vyplácala k 1. júlu 2015.

(ib)

A. M. Húska: Boháči neveria v nadpozemské nebo, preto si pripravujú pozemské Uchráňme si kresťanský étos a slovenský etnos

Bol pri všetkých aktoch spojených so vznikom samostatnej Slovenskej republiky. Podieľal sa na programe ponovembrového vývoja Slovenska, ale aj Česko-Slovenska. Ako syn politického väzňa bol z vysokoškolského štúdia odvelený do Pomocného pracovného práporu (PTP). V bani na Ostravsku získal výučný list baníka. Diaľkovo vyštudoval Vysokú školu ekonomickú. Po roku 1989 zastával post ministra či podpredsedu parlamentu. Prof. Ing. Marián Augustín HÚSKA, DrSc.

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ – Foto: archív A. M. H.

• **Narodili ste sa 9. septembra 1929 v Hubovej. Ako sa na živote vašej rodiny i vašom osobne prejavila blízkosť Ružomberka a vplyv Andreja Hlinku?**

Rodiny môjho otca a matky boli katolícke. Otec si vždy písal k priezvisku Húska prídomek Hamaj, matka pochádzala z rodiny Kyjovej. Bola to čo do vlastníctva polí, lúk, pasienkov a lesov najbohatšia rodina v obci. Z týchto dvoch rodín pochádzali viacerí richtári. Napríklad starý otec Kyjo bol richtárom asi do roku 1914 a starý otec Húska cez prvú svetovú vojnu. Môj otec cez druhú svetovú vojnu. Húskovci aj Kyjovci mali obchod a hostinec a môj otec mal ešte aj obchod s drevom. Hotové peniažky však donášal len obchod s drevom. Lebo občania väčšinou kupovali „na borg“. Čo sa pamätám, naše rody patrili k ľudákom, hlinkovcom a sidorovcom.

• **Čo to pre vás znamenalo?**

V ľudovej strane bolo mnoho prúdov, my sme stáli na pozícii Sidora. Vnímali sme to tak, že on bol pod priamym vplyvom Hlinku. Hlinka nechodil do Gombáša a Lubochne len celebrovat' omšu na „deň odpustu“, ale sem-tam na koči aj do hostovskej izby kyjovského hostinca na preferans.

• **Vy si ho pamätáte?**

Samozrejme, a nielen z jeho návštev obce, ale v sprievode otca aj na ružomerskej fare. Dokonca s otcom som bol aj na Hlinkovom pohrebe. Bol som slabosťou otca a vydrankal som, aby ma brával ako privesok na jeho cesty lokálneho politika i obchodníka. Vzal ma i na diskrétno stretnutie sidorovcov na Smrekovici, kde Sidor, keď ho Hitler vyhnal z pozície predsedu autonómnej vlády, oddychoval a vlastne aj intrigoval proti Tisovi. Sidor a Tiso boli rivali. Otec bol dlho pod vplyvom Sidora a len postupne, na základe reálneho pôsobenia Tisa začal chápať, ako zachraňuje slovenský národ v nacistickej sfére pred rozparcelovaním Slovenska medzi sebeckých susedov. Samozrejme, stačil uchrániť pred Hitlerovým chorobným expanzionizmom len väčšinu národa. No podstatne viac ako protektorát Háchu.

• **Takže ste sa zmierili s prvým slovenským štátom?**

Hej, dokonca tak, že otec chodil intervenčne za Tisom a úspešne vybavil desiatku prezidentských výnimiek pre Židov. Proti nacistickému hladu po zdrojoch potrebných pre expanznú vojnu vznikol na Slovensku systém korumpovania nacistických rekviračných delegácií. Otec ako starosta a lesmajster štátnych lesov v Lubochni organizoval pre nich honosné poľovačky a napakované kufre plné kvalitných potravín a nápojov účinne zmäčkili srdcia nacistických vymáhačov.

• **Aké máte spomienky na obdobie prvej Slovenskej republiky?**

Vojnové hospodárstvo Nemecka bolo stále nenásytnejšie. Najvyšší hospodársky úrad a ministerstvo hospodárstva nám čoraz častejšie posielali nemecké delegácie, aby sme rôznymi „pozornosťami“ prinútili prížmúriť ich kontrolné oko. Otec ako starosta mal však často na krku aj domácich nenásytencov. Počas vojny aj prvej Slovenskej republiky vznikla

Profesor Augustín Marián HÚSKA bol pri formovaní a kladení základov Slovenskej republiky.

hospodárska komisárska služba a tzv. mlatobní komisári, ktorí mali dohliadať, aby hospodárska produkcia bola kontrolovaná a aby z nej odvádzali určený kontingent štátu. Aj slovenskí komisári boli hladní po korupčných benefitoch a po úplatku za „prížmúrené oči“. Zrejme korupcia, všimné a iné prvky boli večnými sprievodnými zľami príživníctva. Temné znaky parazitizmu a uzurpácie sa praktikovali už od praveku. A aj dnes nás o tom presvedčujú dnešní neoliberali i neokonzervatívci u nás i vo veľmociach. No museli sme strpieť aj iné veci. Prišlo nariadenie, že všetky hotely musíme dať k dispozícii na rekreačné turnusy pre nemecké deti. Každé dva mesiace prišla nová „várka“ nemeckých detí z rozbombardovaných miest. Sprvoti pochodovali a bubnovali v zovretých radoch v rovnošatách Hitlerjugend, ale neskôr menej bubnovali a vyspevovali, ale hltavo konzumovali jedlo, ktoré sa už v Ríši stalo vzácnym.

• **Vašu mladosť poznačila vojna. Ako ste ju vnímali?**

Mal som pätnásť rokov, keď som ako protiukupačný utečenec spolu s otcom a rodinou evakuoval do Lubochnianskej doliny. Bývali sme v tzv. čierňavskej hájovni. Hájníci podľa rozkazu povstaleckého veliteľa doliny vytvorili z civilných občanov od pätnásť rokov tzv. hospodárske lovecké jednotky. Na zásobovanie zverou kuchyňu povstaleckej posádky.

• **V povstaní?**

Hej. Ale keďže zveri bolo málo, tak sme lovili salvami. Preto som od

o tom, že ide na Západ a že mu môj otec povedal, už dávno si tam mal byť. A na základe toho otec dostal dva roky ťažkého väzenia a konfiškáciu štyroch pätín majetku. Ja som musel opustiť vysokú školu a nastúpil som do podniku lesov v Gelnici. Po roku som dostal povolávací rozkaz do Mimone a tam vidím, že som buď medzi kňazmi, alebo zlodejmi. Po dvojtýždňovom tzv. výcviku, ale bez zbraní, ma odvedli do Ostravy-Radvaníc, kde som bol dvadsaťšesť mesiacov ako nespoľahlivý vojak PTP. Z toho deväťdesiat percent času som robil v bani Ludvík, trochu v baniach Hedviga a Pokrok.

• **To kvôli otcovi?**

Nikdy mi nikto nepovedal, prečo som musel robiť v bani, v PTP. No aj tak v rámci nedeľného vzdelávania som sa prihlásil do závodnej školy práce. A dostal som aj výučný list. Som vyučený baník. Robil som v predkoch, teda v razení chodieb, a v tzv. nízkych, 90- až 130-centimetrových poruboch a slojoch. Tam od prachu skoro nebolo vidno kahance. Nosili sa v ruke alebo zavesené na obojku. Vážili päť kil. Vzpriameme sa nedalo kráčať, len zohnuto alebo po štyroch. Keď sme sa po prvej zmene vracali k raziacej veži, nevládal som ísť. Nechal som ostatných odísť a ja som sa vybral štvornožky. Natrafil na mňa bankský strelec, ktorému som povedal, že pôjdem, len čo si trochu oddýchnem. A on mi: „Synak, pod“, a zobral ma pod pazuchu a vliekol von. Odtiaľ mám obštrukčnú chorobu pľúc od uhoľného prachu.

• **Ako ste sa dostali k vysokoškolskému diplomu?**

To je zaujímavé. Prvého decembra 1953 ma prepustili. To už bol prezidentom Zápotocký, začali rušiť PTP, bolo cítiť istý odmäk. Začal som robiť v jednom stavebnom podniku v Ružomberku a po roku som jednoducho napísal list. Poslal som ho predsedovi vlády do Prahy a predsedovi Zboru povereníkov do Bratislavy. Napísal som, že sa všade hlása: Ja som baník, kto je viac? K listu som priložil overený odpis môjho výučného listu a napísal som, že som robil v bani a mám právo žiadať, aby som sa dostal na vysokú školu. Z Bratislavy prišla odpoveď hneď. Že to akceptujú, ale vzhľadom na celkové okolnosti mi povoľujú len diaľkové štúdium.

• **A vy ste to dotiahli až na vedeckú hodnosť. Bez stranickej legitímácie?**

Nikdy som sa nestal členom komunistickej strany. Niežby o mňa nestáli, ale ja som hovoril, že predsa vedia, z akej som rodiny, a to by bolo proti akémukoľvek zmyslu.

• **Vaša hviezda zažiarila v roku 1989.**

Pracoval som vtedy vo Výskumnom ústave ekonomiky stavebníctva a stal som sa predsedom štrajkového výboru s dvoma spolupredsedami – Kočúchom a Pittnerom. Na základe toho ma vymenovali za člena koordinačného centra VPN. Keď sa ma pýtali, s čím chcem pomôcť, povedal som, že chcem robiť na programe. Na čele programového výboru bol Martin Bútora, ďalej tam boli Peter Zajac, Ivan Lupták, Slavomír Stračár a ja. Bútora ustavične zhromažďoval nejaké materiály, ja som pripravil prvú verziu. Prečítal som ju, povedal veľmi dobre, použijeme to ako podklad. Ale miňali sa týždne a stále nič, len zbieral podklady. Tak som navrhol, aby profesijné kluby vypracovali námety. A stalo sa, že predseda klubu medzinárodných vzťahov Roman Zelenay nás informoval, že jeho klub prišiel

k záveru, že cieľom by malo byť dosiahnutie medzinárodno-právnej subjektivity Slovenska. Rozmýšľal som a zrazu som si povedal: Bože, veď to je ohromné. Nehovoriť sa o štáte, o forme štátu, ale o medzinárodno-právnej subjektivite. A subjektivitu má len štát. Tak som hneď pripravil druhú verziu. Členovia výboru povedali že hej, ale zasa sa nič nedialo. Tak Stračár, ktorý bol šéfom košickej vepéenky a zároveň novým šéfom VSŽ, navrhol, aby sme sa na týždeň zavreli na Bukovici, kde má VSŽ rekreačné zariadenie, a v pokoji pripravili program.

• **Ako to dopadlo?**

Tri dni sme debatovali, a nič. Napokon som sa zavrel v izbe a pripravil som 25-stranový návrh s hlavným cieľom dosiahnuť medzinárodno-právnu subjektivitu Slovenska, lebo inak nebudeme s Čechmi rovni.

• **Ale tú nemali ani Česi.**

Ale mali Prahu a všetky centrálné orgány. O všetkom rozhodovali. Robil som ako expert pre Slovenskú plánovacia komisiu a nič, čo neschválila pražská, sa nemohlo realizovať. Večer sme teda čítali môj nový návrh a zrazu všetci prikývli, že to je ono, toto sme potrebovali a schválili ho. Jediné Stračár povedal: „To nám Česi nezoberú.“ Ale dohodli sme sa, že s návrhom pôjdu do Prahy Gál, Zajac a Bútora. Obával som sa, či nám z neho nevyhodia požiadavku na medzinárodno-právnu subjektivitu Slovenska. A Bútora mi po návrate oznámil, že Havel mu povedal, aby sme to nevynechali, lebo len s týmto heslom vyhráme vo voľbách nad KDH. Potvrdil mi to aj Zajac.

• **Nuž, ale VPN sa rozpadla práve na slovenskej otázke.**

Áno, lebo sme povedali, že terajšiu podobu federácie neuznávame, a vytvorili sme platformu, z ktorej potom vzniklo HZDS. Musím poznamenať, že Zajac mi už vtedy povedal, že keď bude po voľbách, tak tú požiadavku na medzinárodno-právnu subjektivitu z programu odstránime. Začal som teda v HZDS hovoriť o štátnosti. Mečiar nebol nadšený, lebo chcel mať otvorené všetky dvere na rokovanie. Úprimne veril, že Čechov „dokope“ k voľnej federácii s veľkou slovenskou kompetenciou. Dokonca na programovom sneme HZDS v Košiciach mi rovno povedal: „Obhajuj si, ja nevystúpim a nepoviem slovo ani za, ani proti.“ Bol presvedčený, že v danom rozložení sil netreba sa viazať na písomné programy, ale improvizatívne vytlačíť z Čechov čo najviac ústupkov. Keď sa však diskrétno dozvedel, že česká pravica sa chce pri rýchlym prechode do západnej sféry vplyvu zbaviť slovenského „spomaľovacieho privesku“ a že Česi už majú tajný plán ako pri delení majetku využiť lepšiu českú informovanosť o zdrojoch, tak sa stal tvrdým zástancom slovenskej štátnosti

• **No dosiahli ste slovenskú samostatnosť.**

Áno, ale nebolo to jednoduché. Nemali sme záruku, ako budú hlasovať dubčekovci. Keď sme Dubčeka štyria presvedčali (Mečiar, Luluha, Kočúch a ja), aby prijal funkciu prezidenta druhej Slovenskej republiky, napriek tomu, že ronil slzy, nepodľahol nášmu naliehaniu.

• **Ako by ste charakterizovali to, čo sa dnes deje v slovenskom parlamente?**

To je ukážka toho, že najvyššie elity boháčov nemajú morálne krytie. Novopohanstvo im slúži na ospravedlnenie toho, aby organizovali pohodlnú existenciu vlastnej budúcnosti. Neveria v nadpozemské nebo, a preto chystajú pre seba pozemské. My na tejto zemi si uchráňme kresťanský étos a slovenský etnos. A naše posmrtné nebo bude v milosrdných rukách Stvoriteľa.

Zlú mániu na Slovensku treba zastaviť – nemožno vyrúbať každý strom Lesy volajú o pomoc, samy sa neubránia...

Text a foto: Ivan BROŽÍK

Neprejde deň, aby sa v celoštátnych alebo lokálnych médiách neobjavila informácia o tom, že tam a tam sa na Slovensku rozhodol ten a ten vyrúbať toľko a toľko stromov. Lebo zavádzali, lebo ohrozovali, lebo boli staré, lebo prekážali alergikom, lebo porast bolo treba omladiť. Lebo, lebo... a ďalších tisíc kvetnatých zdôvodnení, aj keď neraz ide iba o egoizmus v jeho najrýdzejšej podobe.

Smutné stupy po holoruboch zahľadzuje mladina.

Dozvieme sa, že niekto vyrúbal dvestoročný gaštan bez povolenia, dozvieme sa, že niekto vyrúbal celý sad, niekto iný zas vyrúbal aleju, stromoradie popri ceste, porast popri rieke či potoku, rúbe sa v chránenej krajinskej oblasti, dokonca aj na území v prvom ochrannom pásme. Rúbe sa hlava-nehlava. Mimochodom, zatiaľ nijaká hlava za takéto zjavne protizákonné konanie nepadla. Ale padla aj päťstoročná, ešte donedávna chránená a teraz zrazu prekážajúca lipa...

■ NEDÔSLEDNOSŤ ÚRADOV

Uplatňovanie zákona je v rukách kompetentných úradov. Do akej miery sa na ich riadení zúčastňujú špecializovaní odborníci, je ťažké určiť. Odborníci v oblasti zelene i dendrológovia však navrhujú, aby úrady pri povoľovaní výrubov viac využívali odborné a dôsledné stanoviská, čím najviac potvrdia svoj záujem o zeleň, o naše prírodné prostredie. Aj keď úrady nariaďujú majiteľom pozemkov, ktorí výrub realizovali, zabezpečiť náhradnú zeleň, tá sa pôvodnej takmer nikdy nevyrovnáva.

O každý výrub stromov, nielen chránených, je majiteľ povinný podľa zákona o ochrane prírody a krajiny požiadať o povolenie. V prípade chráneného stromu treba zrušiť vyhlásenie ochrany uvedeného stromu. Podľa stanoviska MŽP SR súhlas na výrub nie je potrebný v prípade, že sa uskutočňuje s cieľom obnovy ovocných drevín alebo ak ide o výrub stromu z dôvodu hrozby bezprostredného ohrozenia zdravia alebo života človeka, alebo značnej škody na majetku. Rovnako ak má strom obvod kmeňa meraný vo výške 130 centimetrov nad zemou užší ako 50 centimetrov alebo ide o krovité porasty s rozlohou menej ako desať štvorcových metrov za predpokladu, že stromy nerastú v chránenom území parku, vo verejných sadoch a v záhradách, na cintorínoch, v stromoradiach, v okolí zdravotníckych, školských, priemyselných, poľnohospodárskych a iných hospodárskych objektoch. V prípade, že ide o stromy na uvedených miestach, je potrebný súhlas okresného úradu. Na výrub chránených stromov dáva súhlas príslušný krajský úrad.

■ ČAS NA OREZÁVANIE

Orezávanie živých stromov možno robiť iba počas vegetačného obdobia, a to v zmysle §17 ods. 5) vyhlášky č. 24/2003: „Rez živých konárov listnatých drevín s priemerom viac ako 5 cm sa vykonáva vo vegetačnom období od 1. apríla do 30. septembra, najmä v jeho prvej polovici, s výnimkou obdobia tvorby nových listov. V inom

ako vegetačnom období možno taký rez vykonávať len v prípadoch rezov produkčných ovocných drevín alebo v prípadoch bezprostredného ohrozenia zdravia alebo života človeka, alebo značnej škody na majetku.“ Tak hovorí zákon.

■ SIHOŤ A INÉ

Stovky občanov z najväčšieho žilinského sídliska Vlčince svojho času pohoršene reagovali na jarný výrub všetkých stromov a zelene pri domoch na Nanterskej, Berlínskej a Slovanskej ulici. Ochránari a obyvatelia z košických mestských častí Nad jazerom a Krásna protestovali proti výrubu približne tisícristo drevín a krovísk okolo Hornádu. Ornitológovia zase upozorňujú, že sa zničí ďalšia vtáčia lokalita. Trnavčania odmietali výrub stromov v lesoparku. Za územie chránené občanmi označili kus lesoparku na Kamennej ceste v Trnave ľudia, ktorí prišli protestovať proti plánovanému

zákona na návrh vlády tak vytvorila stav, keď bolo prakticky možné takmer bez obmedzení rúbať dreviny rastúce mimo lesa a umožnila drastické zásahy do krajiny motivované predajom dreva na výrobu tepla a elektriny.

„Benevolentná novela z roku 2013 bola problémom aj pre vzácne druhy vtákov, ako napríklad sokol kobcovitý, orol kráľovský alebo krakľa belasá,“ povedal Jozef Ridzoň z organizácie SOS/BirdLife Slovensko. „Hlasovaním poslancov sa však nevyriešili všetky vážne problémy, ktoré v zákone o ochrane prírody sú od minulého roku. Ide napríklad o problém schvaľovania výrubov v niektorých chránených územiach, kde stále obce môžu povoliť výrub aj na významných hniezdiskách ohrozených druhov. Problém by vyriešilo, ak by k povoleniu bolo nevyhnutné záväzné stanovisko Štátnej ochrany prírody. Toto sme žiadali, žiaľ, nebolo to akceptované.“

■ PROTI VÝRUBOM

AK chcete zabrániť podľa vás neodôvodnenému výrubu, potom si o ňom zistíte čo najviac informácií. Zistíte, či na plánovaný, resp. už uskutočňovaný výrub existuje rozhodnutie o súhlase na výrub. Rozhodnutie vydáva miestny, obecný alebo mestský úrad a na požiadanie vám informáciu o tom, či bol, alebo nebol vydaný súhlas musia sprostredkovať bezodkladne (ústne alebo i telefonicky) v zmysle zákona o slobodnom prístupe k informá-

a druh rúbaných stromov atď.). Polícia je povinná vaše telefonické oznámenie prešetriť a prípadnej nelegálnej činnosti zamedziť. Pred zavolaním polície sa môžete pokúsiť rozhodnutie získať od toho, kto výrub vykonáva, aj sami. Ten však nie je povinný vám ho ukázať. Nezabudnite výrub a rozhodnutie odfotografovať. Vyrúbané stromy síce už nezachránite, ale informovaním sa o výrube môžete predísť iným výrubom. Základom je opäť zistenie, či bol vydaný súhlas a za akých podmienok. Ak sa vám výrub nepozdáva, napíšte podnet Slovenskej inšpekcii životného prostredia, v ktorom uvediete všetky informácie, ktoré sú vám známe. V podnete treba uviesť svoje kontaktné údaje a zasláť ho na adresu SIŽP – ústredie, Karloveská 2, 844 22 Bratislava (www.sizp.sk). Ak zistíte, že výrub bol nelegálny, podajte polícii oznámenie so žiadosťou o prešetrenie zrealizovaného výrubu.

■ SPOR OBČANOV

Päť stromov v Kisdych dvore v Košiciach postavilo proti sebe obyvateľov z prilahlých ulíc Tomášikovej a Komenského. Kým časť obyvateľov iniciovala petíciu za výrub stromov, ďalší urobili presný opak – rozbehli petíciu za ich zachovanie. Ide naozaj o kurióznú situáciu. Málokto však vie, že v súčasnosti sa organizuje celoslovenská petícia proti plošnému výrubu stromov. Je to petícia „za okamžité zastavenie plošných a líniových výrubov stromov v poľnohospodársko-obývanej krajine, ako napríklad pri vodných tokoch, v parkoch, lesoparkoch, alejach a cestách, na celom Slovensku“.

Po klimatickej konferencii v Paríži v decembri 2015 a po extrémne horúcom lete a vysušovaní Slovenska by malo byť kompetentným jasné, ako každý strom práve v poľnohospodársko-urbánnej krajine prispieva k ozdravovaniu klímy. Vláda by podľa organizátorov petície mala vydať okamžité moratórium na plošný a líniový výrub stromov v poľnohospodársko-urbánnej krajine do času, kým nebude schválený a aplikovaný do praxe Národný generel ochrany verejnej zelene na ozdravenie klímy Slovenskej republiky. Kompetentné orgány musia zabezpečiť prešetrenie oprávnenosti všetkých plošných a líniových výrubov v SR za posledné štyri roky a vyvodit' trestnú zodpovednosť za neoprávnené výrubu. Bolo by tiež veľmi žiaduce prešetrenie všetkých kúpno-predajných a iných zmlúv, vzťahujúcich sa k týmto výrubom, a vyvedenie prípadnej trestnej zodpovednosti.

■ STRATEGICKÁ SUROVINA

Voda je strategická surovina, pochopili aj poslanci nášho parlamentu a v minulom volebnom období prijali zákon na jej ochranu. Prečo je také nepochopiteľné, že aj drevo je strategická surovina? Že kyslík, ktorý stromy produkujú, je pre nás existenčne dôležitý, a že úloha stromov v krajine, ale aj v mestách je oveľa širšia? A napokon, aj v ekonomike. Kedy zakážeme vývoz surovej drevenej hmoty za hranice, aby sme z nej následne a draho bez akejkoľvek pre nás užitočnej pridanej hodnoty dovážali výrobky? Nešlo by to vyrábať u nás doma? Sú to príliš neriešiteľné otázky? Nie, iba si treba uvedomiť, kto má pri hľadani odpovedí na ne prednosť – človek, alebo podnikateľ či firma. Príroda, alebo účtovný zisk. A to nie je zas až také ťažké urobiť si v tom raz navždy jasno. Aj vzhľadom na naše budúce generácie.

Ani storočné stromy v okrasných parkoch nezostávajú ušetrené od ničivých zásahov.

výrubu stromov v tejto lokalite. Viacerí deklarovali ohotu brániť stromy pred motorovými pílamí aj vlastnými telami. Pri rekonštrukcii cesty Trnava – Zeleneč boli vyrúbané všetky stromy okolo cesty aj napriek tomu, že sa cesta rozširovala iba o jeden meter. Štátne lesy plánovali v nasledujúcich rokoch vyrúbať asi polovicu stromov na ostrove Sihoť, ktorý je najstarším vodárenským zdrojom na Slovensku a významnou zásobárňou vody pre Bratislavu.

■ ZELEŇÁ KOALÍCIA

Mimovládne organizácie združené v sieti Zelená koalícia vítajú zmeny v zákone o ochrane prírody, ktoré schválili poslanci NR SR. Vďaka pozmeňovacím návrhom poslancov sa do zákona vrátili obmedzenia na výrub drevín rastúcich v krajine mimo lesa, ktoré boli zo zákona odstránené pri jeho novelizácii na jeseň 2013. Takáto novela

JAZYK A DOROZUMIEVANIE SA

Slovenské terénne (cho-tárne) názvy v sebe ukrývajú hodnotné informácie o našom národnom jazyku: mnohé z nich podávajú svedectvo o historickom vývine slovenčiny, a to prostredníctvom slovej zásoby, ktorá sa zo súčasného jazyka (buď čiastočne, alebo úplne) vytratila alebo k nám prenikla z iných jazykov ako produkt rozvetvených kultúrnych a hospodárskych kontaktov prebehnuvších na našom území.

O názvoch v teréne

Časť slovenských terénnych názvov motivovaných lexikou nedomáceho pôvodu súvisí s rumunskou či rumunsko-ukrajinskou valaskou pastierskou kolonizáciou, ktorej prvá vlna, prichádzajúca z horských oblastí Zakarpatskej Ukrajiny, zasiahla naše územie už v 14. storočí. Práve vďaka valaskej kolonizácii sa môžeme najmä v hornatých krajoch Slovenska stretnúť s názvami ako Grúň, Salaš, Strungy, Poľana a pod. Osobitnú pozornosť zameriame na významovo menej priezračné názvy typu Magura, Kýčera a Grapa.

Motivácia terénnych názvov typu Magura, Magurka či Megura sa spája s rumunským apelatívom mágură (pahorok), známym aj v poľštine a v ukrajčině (magura). V domácich historických záznamoch sa tieto terénne názvy objavujú od konca 16. storočia s doloženým významom vrch, kopec. Ako všeobecne podstatné mená (apelatíva) sa v slovenskej nárečovej lexike vyskytujú iba ojedinele, pričom pomenujú vršky, kopce, resp. pahorkatiny (napr. magura v Chmiňanoch pri Prešove). Terénne názvy typu Magura sú rozšírené v hornatých oblastiach severovýchodného a stredného Slovenska, miestami sa však vyskytujú aj na severozápade našej krajiny.

S názvami Kýčera, Kýčer, Kýčera alebo Kycora sa najčastejšie stretávame v severných okresoch Slovenska, ale aj na Gemeri, na Horehroní či v okolí Myjavy. Na našom území sú doložené od 17. storočia, a to jednak ako terénne názvy a v predpisovnom období aj ako apelatíva (napr. kýčer, v historických zdrojoch uvádzané ako kyčzera, kicžera) označujúce hoľu, horský pasienok alebo aj príkry, pustý vrch. Názvy typu Kýčera sa hojne využívajú na pomenovanie vrchov v celej karpatskej oblasti. Pôvod tohto názvu zatiaľ nebol definitívne stanovený. Na porovnanie sa ponúkajú rumunské názvy Chicera, Chicerea, Chiciora, ukrajinské nárečové Kečora alebo poľské Kiezora.

Názvy typu Grapa, Grapy súvisia s rumunským podstatným menom groapă (jama), ktoré má pravdepodobne praeurópske korene. V domácich historických záznamoch sa slovo grapa uvádza vo význame pole na strmej stráni. V súčasnej nárečovej lexike (v podobe grapa, rap, grapy, drapa) označuje úboč, strmú strán, resp. neúrodnú kamenistú roľu na stráni (hornotrenčianska a kysucká oblasť). S daným podstatným menom sa môžeme stretnúť aj na Ukrajine (gropa), v Poľsku (grapa) a v Českej republike, konkrétne v oblasti valašských a lašských nárečí (grapa, zdrapa, zdrap). Na našom území je terénny názov Grapy prvýkrát doložený z konca 18. storočia z Liptova. V súčasnosti sú tieto názvy najrozšírenejšie na severe Slovenska (oblasť Kysúc, Oravy, Liptova a Spiša).

Gabriel ROŽAI,
Katedra slovenského jazyka
a komunikácie FF UMB

GLOSA

Minule som si na internete prečítal povzdych istého inteligentného mladého muža. „Možno preto nemá táto krajina svojich naozajstných hrdinov, lebo vždy sa nájde niekto, kto vie, lebo to vie najlepšie, a povie, že ten Štefánik bol obyčajný gej, ba čo je horšie luterán, a mal bratranca, ktorý bol fakt idiot. Murgaš odpisoval od jeho pradeda v škole, Stodola mal bohatého prastrýka, tam je to jeho tajomstvo, a Banič bol alkoholik. Vie to, lebo pil s kamarátovým pradedom, a ten padák, to ukradol jednému amikovi. Fakt...“ Toľko citát.

Sebavedome aj s pokorou

Zdá sa, že sme v zavislosti a seba-podceňovaní postupili za posledných dvadsaťpäť rokov do extraligy. Byť na niečo z našich dejín či kultúry hrdý sa v niektorých kruhoch považuje za nacionalistický úchylku, od ktorej je už len krôčik k označeniu za xenofóba či nebudaj rovno nacistu.

Najmä v dnešnej informačnej dobe, keď nás všadeprítomné internetové siete zahľujú privalom informácií, otvára sa nebyvalé pole pôsobnosti pre rôznych zneužívaných géniov, ktorí si vlastnú malosť kompenzujú zrejme tým, že s radosťou ohovárajú a zosmiešňujú skutočne talentovaných a tvorivých ľudí. Pôvodný zárodok tejto deformácie je zrejme kdesi vo výchove. Vždy sa nájdú jedinci, ktorí hlasno hovoria o potrebe sexuálnej výučby či nutnosti rôznych rodových experimentov v školách, ale o mediálnej gramotnosti, ktorá by naučila deti orientovať sa v záplave často protichodných informácií, sa takmer nehovoria.

Zdá sa, že niekomu vyhovuje zmätenosť a nízke národné sebavedomie najmä nastupujúcej generácie. Z vlastných skúseností viem, že skutočne tvoriví a umelecki jedineční ľudia majú v sebe vyváženú zmes hrdosti a pokory. Hrdosť na vlastný úspech, ale aj na úspechy iných tvorivých jedincov, ktorí svojou tvorbou vytvárajú niečo ako kultúrnu mapu danej komunity, národa, geografického priestoru. Pokoru pred časom, pred niečím, čo nás ľudí presahuje, či už to berieme z filozofického, prípadne z náboženského hľadiska. Obe tieto zložky – hrdosť a pokora, vytvárajú osobnosť človeka, jedinca konkrétnych etických a morálnych rozmerov, s ktorým už súčasné mediálne prostredie môže len veľmi ťažko manipulovať.

V tejto súvislosti mi vždy príde na um jeden príklad. Básnik, textár a prozaik Daniel Hevier, ktorého mám tú česť poznať už vyše tridsať rokov, nikdy nepatril k ľuďom, o ktorých sa hovorí, „kam vietor, tam plášť“. Keď bolo pred časom vyhlásené referendum, ktoré isté médiá označili ako referendum o rodine, ozval sa na sociálnych sieťach aj on. Viacnásobný a milujúci otec jednoznačne podporil vo svojom vyhlásení tradičnú rodinu. To istá časť intelektuálov, označovaných tiež ako „bratislavská kaviareň“, nečakala a popravde to aj veľmi ťažko rozduchávala. Nieкто, kto je umelecká i morálna autorita, náhle nespieva ich „multikultúrnu“ a dúhovú pesničku, ale vysloví svoj názor, v ktorom je na prvom mieste rodina zložená z otca, mamy a detí. Daniel Hevier mohol mlčať, tváriť sa, že k danej téme nemá čo povedať, keď už nechcel otvorene kolaborovať s rôznymi aktivitami z mimovládnych organizácií či tretieho sektora, bohato dotovaných z rôznych čudných zdrojov. Ale on sa ozval a povedal svoj názor. Konzistentný preto, lebo ako výnimočne tvorivý človek má v sebe ten správny pomer hrdosti a pokory.

Maroš M. BANČEJ

Národná slávnosť a prvý ročník Folklórneho festivalu MS zožali úspech Devín v znamení Matice slovenskej

Maroš M. BANČEJ – Foto: autor

Staroslávny Devín na sútoku dvoch pre Slovensko významných riek – Dunaja a Moravy, už oddávna pútal pozornosť Slovákov. Jeho význam fascinoval aj štúrovskú generáciu, a preto nečudo, že sa členovia študentskej Spoločnosti česko-slovenskej, samovzdelávacieho spolku študentov pri bratislavskom evanjelickom lýceu, 24. apríla 1836 vydali na výlet práve k majestátnym zrúcaninám hradu Devín. Výlet bol tajný a viedol ho v tom čase podpredseda spoločnosti Ľudovít Štúr. Na hrade mladí národovci rečnili aj básnili a okrem iného si pridali ku krstnému menu druhé, slovanské meno, ktoré mali verejne používať. Jozef Hurban tak prijal slovanské meno Miloslav, August Škultéty zas meno Horislav a Ľudovít Štúr si dal meno Velislav...

O stoosemdesiat rokov neskôr sa z iniciatívy Matice slovenskej uskutočnila spomienka na toto kľúčové stretnutie mladých národovcov. Národná slávnosť na Devíne, spojená s prvým ročníkom Folklórneho festivalu MS, ukázala, že duch národnej hrdosti nevyprchal a začína v našom spoločenskom i kultúrnom živote hrať čoraz významnejšiu úlohu.

Ak vnímavý človek sleduje aktivity Matice slovenskej, iste mu neušlo, že 25. februára tohto roku zorganizovala MS v bratislavskom Dome kultúry Ružinov prvý ročník Festivalu slovenskej piesne. Nárast matičných aktivít však pokračuje a 23. apríla pri príležitosti 180. výročia výstupu štúrovcov na Devín matičiari zorganizovali aj prvý ročník Folklórneho festivalu MS, čo je predsa len tá tradičnejšia poloha, v ktorej túto našu najstaršiu národnú ustanovizeň vníma veľká časť verejnosti. Tak či tak, o Matici je počut čoraz viac a navyše sa začínajú preberať aj médiá, ktoré donedávna nejavili takmer nijaký záujem o tieto pronárodné aktivity. Ale nepredbiehajme.

■ DEVÍN A MATICA

Bez zveličovania možno povedať, že Matica slovenská si kedysi obec a dnes mestský časť Devín v dobrom adoptovala. Napríklad počas minulého roka tu zorganizovala hneď niekoľko vydatých podujatí a miestni, no aj návštevníci už vnímajú matičné aktivity ako súčasť života obce. A to na prospech všetkých zúčastnených strán. Matica v zmysle svojho poslania buduje národné povedomie a hrdosť Slovákov, návštevníci majú kultúrny zážitok a miestni zasa osov z hojného prílivu milovníkov kultúry či zvedavých turistov.

Tohtoročnú Národnú slávnosť otvorilo dopoludnia kladenie venca k Pamätníku obetiam železnej opony, ktorého sa zhostil predseda MS Marián Tkáč a predseda Mladej Matice Marián Gešper. Na stožiaroch viala vlajka Slovenskej republiky, Matice slovenskej a obce Devín, pričom slávnostnú atmosféru umocňovala jednotka čestnej hradnej stráže v dobových uniformách hurbanovských dobrovoľníkov z revolúcie v roku 1848. Marián Tkáč v krátkom príhovore pripomenul, že miesto, ktoré bolo niekoľko desaťročí súčasťou železnej opony, symbolizuje našu súčasnú slobodu, čo dokazuje aj pamätník, ku ktorému vedenie Matice položilo veniec na znak úcty všetkým, ktorí si slobodu a samostatnosť Slovenska nemohli užiť, a spomenul pritom aj fakt, že pri jednom z týchto aktov bol v minulosti prítomný aj Imrich Kružliak. Historik, publicista a básnik katolíckej moderny, ktorý práve v týchto miestach utekal v roku 1949 pred komunistickou perzekúciou.

■ VIERA A IDENTITA

Po pietnom kladení venca k Pamätníku obetiam železnej opony nasledoval dôstojný duchovný úvod celého podujatia – slávnostná svätá omša, ktorú celebraval arcibiskup a metropolit slovenský Mons. Stanislav Zvolenský, koncelebrantom omše bol okrem iných biskup Mons. František Rábek. V krátkom príhovore pred omšou povedal otec arcibiskup aj tieto slová: „Priatelia, milí bratia a sestry, ktorí

Kladenie venca pri Pamätníku železnej opony na sútoku Moravy a Dunaja.

Slávnostná svätá omša pod otvoreným nebom pri Devíne.

Národnú slávnosť ozdobili kroje z rôznych častí Slovenska.

ste sa tu zišli pri príležitosti 180. výročia výstupu Ľudovíta Štúra a jeho priateľov na Devín. Títo mladí muži to urobili z dôvodu, že chceli vo svojom vnútri kultivovať národné povedomie spomienkou na všetky významné udalosti, ktoré patria k našej histórii. Aj my sme sa dnes zišli na týchto historických miestach z rovnakého dôvodu. Chceme vo svojom vnútri pestovať vedomie našej národnej uvedomelosti a vedomie našej národnej identity.

Pravdupovediac, zachytil som medzi niektorými matičiarmi aj slová, že prečo je slávnostná svätá omša katolícka, a nie evanjelická, no slovo Božie je v tomto prípade dôležitejšie ako konfesijné prekážky. Ostatne, verím, že orga-

nizátori budú pri ďalších ročníkoch národných slávností citlivo reagovať aj na tieto otázky.

■ NÁVRAT O DESAŤROČIA

Keď sa Národná slávnosť na Devíne začínala kladením venca pri Pamätníku obetiam železnej opony, pár minút pred samotným aktom ešte okolo mohutných pylónov štylizovanej brány do „slobodného sveta“ šantili deti. Mne osobne to pripomenulo jednu príhodu zo začiatku osemdesiatych rokov. Ako mladí študenti techniky pozliezani z celého Slovenska sme, samozrejme, hneď prvý rok začali objavovať Bratislavu a jej okolie. Raz som nahovoril dvoch spolužiakov, aby sme sa išli pozrieť na vtedy

ešte zadržovaný Devín, ktorý ako súčasť hraničného pásma bol prísne kontrolovaný. Prišli sme mestskou hromadnou dopravou, a keďže hrad bol v tých časoch verejnosti neprístupný, skúsili sme to zo strany schátraného amfiteátra a skutočne sme sa do areálu dostali. Vyšli sme občas poriadne riskujúc až na vrchol hradného brala. Tam som urobil priateľom krátky historický exkurz. Keďže už vtedy mi začali vychádzať prvé verše, zakončil som ho poéziou. Nie svojou, tá by k danému miestu nepatrila, ale básňou Sama Chalupku Mor ho!. Recitoval som ju s mladíckym zápalom a v rámci drobnej recesie som pritom divadelne gestikuloval. Spolužiaci túto poetickú vložku ocenili, ale hneď ma súrili, aby sme sa išli zohriať do krčmy pod hradom. Bola to azda jediná krčma, ktorú poznám, kde nad výčapom hniezdili lastovičky, voľne vlietajúc otvoreným oknom a krmiac mláďatá. Nestihli sme si ani objednať, keď tu pred hostincom zastali dva hraničiarske džipy a nás zobrali vojaci na výsluch. Moje gestá pri recitovaní nesmrteľných veršov si vyložili ako signály do „západnej cudziny“. Aj také časy Devín zažil a mne nedalo nespomenúť si na Mariánom Tkáčom spomínaného Imricha Kružliaka.

■ FOLKLÓRNY BONUS

Popoludní program Národných slávností vyvrcholil už spomínaným prvým ročníkom Folklórneho festivalu MS. Na pódiu vystúpili zástupcovia folklóru zo všetkých našich folklórných povestných regiónov a bolo sa na čo pozeráť aj čo počúvať. Súbor ako Podpoľanec, Šumiacan, Pohronci, Kelčovan, Osturňa, Raslavičan, Nemnice, Skaličan, ľudové hudby Dana Damera, Stana Baláža, Ťažká muzika a Trio z Chotára z Terchovej, detský folklórny súbor Matičiarik z Nových Zámok a viacerí sólisti dokázali nielen strhnúť prítomných divákov, ale aj návštevníkov, ktorí pôvodne prišli iba na bezplatnú prehliadku hradu. Neustále sa trúsili z horného nádvorja hradu seniori či mladé rodiny s deťmi smerom k festivalovému pódiu a neofutovali. Nielenže si užili nefalšovaného a kvalitného folklóru, ale popri pódiu bola aj prezentácia ľudových remeselníkov, medzi ktorými nechýbali umeleckí kováči a výrobcovia fujár. Napokon ako bonus, ešte pred ľudovou veselnicou, divadelní ochotníci Matice slovenskej z Liptovského Mikuláša uviedli dramatickú spomienku na to, ako si mladí vlastenci okolo Ľudovíta Štúra v roku 1836 osvojili na Devíne slovanské mená a sľúbili vernosť slovenskému národu.

■ MEDIÁLNE LASTOVIČKY

Devín v tú sobotu zaplnili desiatky autobusov, ktoré priviezli na národnú matičnú slávnosť vyše tisíc oficiálne prihlásených účastníkov zo všetkých kútov našej republiky, ale aj hostí zo zahraničia. Ďalšia tisícika ľudí prišla z Bratislavy a okolia aj preto, že akcia bola zorganizovaná súběžne s podujatím Bratislava pre všetkých, keď sa bezplatne otvárajú pre všetkých návštevníkov Bratislavy a okolia kultúrne stánky. Dôležitým signálom bola prítomnosť médií, konkrétne verejnoprávnej RTVS a spravodajskej televízie TA3, ktoré o akcii informovali vo svojich vstupoch. Ukazuje sa, že akási nevšímavosť médií k matičným akciám sa začína lámať, čo je do budúcnosti dobrá správa. Ako povedal podpredseda MS a hlavný organizátor slávnosti Jozef Šimonovič: „Matica slovenská očakávala návštevnosť niekoľko tisíc Slovákov, čo sa aj naplnilo. Podujatie sme organizovali ako celonárodné stretnutie a pripomenutie si odkazu našich slávnych predkov. V rámci programu nevyštúpil žiaden politik, tí predstavitelia politického života, ktorí sa zúčastnili, chápali, že akcia bola apolitická a kultúrna. Bola to slávnosť pre širokú verejnosť, a nielen tú matičnú.“

V inscenácii Fanny a Alexander v SND použili aj postupy laterny magiky

Prvá scéna siahla po Bergmanovi

Anna SLÁVIKOVÁ – Foto: SND

Erudovaná dramaturgička Činohry SND Darina Abrahámová potešila náročnejších divákov, keď do repertoára zaradila vari najznámejšie dielo švédskeho scenáristu a dramatika, skvelého televízneho, rozhlasového, no najmä filmového režiséra Ingmara Bergmana Fanny a Alexander. Fanúšikovia filmového umenia toto jeho sčasti autobiografické dielo poznajú z filmového plátna, nakrútil ho v roku 1982 a získal zaň viacero medzinárodných ocenení. Po rokoch prepísal scenár do divadelnej podoby, pričom použil nie bežné javiskové prístupy.

Ani v inscenačnom tvare I. Bergman nezaprie v sebe filmára. Scenár napísal vo zvláštnej forme, ktorú vnímavý režisér Marián Amsler adaptoval i režijne stvárnil pomerne netradične. Čosi na spôsob laterny magiky. A tak divák sediaci v hľadisku má možnosť sledovať rozprávačov príbehu – dievčinku Fanny a jej staršieho brata Alexandra, ktorí sa obrátne zmenia na postavičky z retrospektívneho deja odohrávajúceho sa na začiatku minulého storočia v provinčnom meste Uppsala vo Švédsku. Bergman sa netají tým, že tento námet je spomienkou na jeho detstvo. Rodinné väzby vždy boli pre neho nesmierne silné a motivujúce, objavujú sa takmer vo všetkých filmových, divadelných, televíznych i rozhlasových prácach. V predstavení Fanny a Alexander i jedna z postáv, aj keď je iba epizódna, nesie meno Michael Bergman.

■ DVE MORÁLKY

Keďže sa dej odohráva v dvoch interiéroch, scenograf Juraj Kuchárek dal v Umelecko-dekoračných dielňach SND zhotoviť dva úplne rozdielne domy. Drevený slúži ako honosné sídlo divadelníckej rodiny Ekdahlovcov, v ktorom má hlavné

Javiskové stvárnenie hry Ingmara Bergmana.

slovo vdova Helena, majiteľka divadla, ktorú s prirodzenou noblesou a bohémskym pohľadom na svet stvárňuje Emília Vášáryová. Jej syn Oskar, riaditeľ divadla, v podaní Dana Heribana, je mužom zodpovedným

a verejnosťou váženým. Žiaľ, v mladom veku odíde do divadelného neba. Jeho dve deti – malá Fanny a desaťročný Alexander – zostanú polosireoty. Ich matka Emília, talentovaná herečka a speváčka, ktorú v rozličných situáciách, či už radostných, šťastných, no aj smutných a vrcholne dramatických, presvedčivo stvárňuje Petra Vajdová, sa síce o svoje deti stará, no má svoje úlety. Psychologicky náročné party súrodencov by malé deti vo veku Fanny a Alexandra nezvládli, režisér Amsler do týchto úloh obsadil Táňu Pauhofovú a Daniela Fischera a ich výkonom nemožno nič vyčítať. Súdržne prežívajú svoje detstvo v dobrom a po smrti milovaného otca aj v zlom. Prispieje k tomu ich nový otcím, biskup Vergéus. Richard Stanke ho hrá s takou tvrdosťou a bezcitnosťou, že v divákoch vzbudzuje antipatiu až odpor. Naoko zbožný, asketický biskup sa stane pre deti priam zloduchom. Stanú sa obeťami domáceho násillia. Biskup týra nielen ich, ale aj ich matku Emíliu, ktorá svoj nový

Daniel Fischer (Alexander) a Táňa Pauhofová (Fanny) v inscenácii.

vydaj trpkou ofútovala, no z tej obľudnej železnej klietky, ktorou scenograf predstavuje biskupskú faru, niet úniku. Tragédia Vergéusovcov sa napokon ukáže ako vyslobodenie Emílie a jej detí zo žalára biskupovej moróznej a nelútostne prisnej morálky.

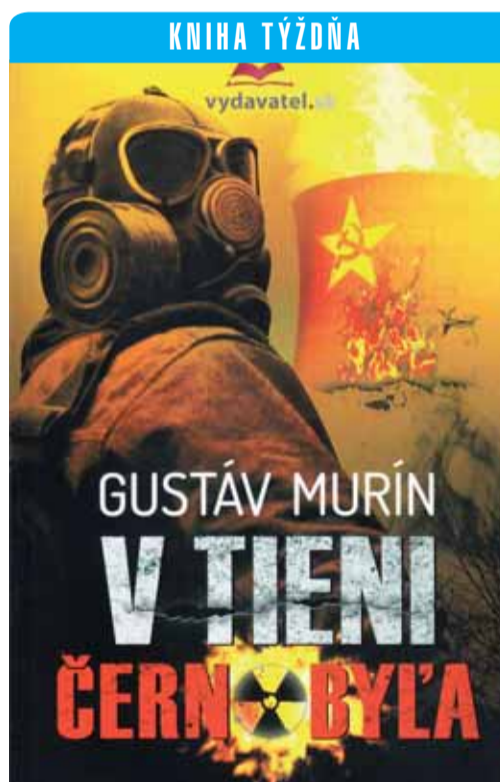
■ HRA DETAILOV

Javiskovo-filmové stvárnenie poskytuje publiku oveľa širšie možnosti ako zvyčajné inscenovanie. Diváci si môžu vybrať, či budú sledovať hercov cez okná, alebo odchýlené dvere na domoch, kde sem-tam zazrú aj maskérku, rekvizitára a kameramana práve snímajúceho scény, alebo upriamia pohľad na dve veľké obrazovky či filmové plátna, na ktorých uvidia aj tie najjemnejšie detaily. Práve práca s detailnými črtami tváre, výrazu ustrašených očí, namosúrenej biskupovej tváre, utrápenej Emílie či falošne predstieranej láskavosti Zuzany Kocúrikovej ako biskupovej matky, upätej a rigorózne biskupovej sestry (Ingrid Timkovej) alebo slúžky Justíny v podaní Anny Maľovej, je výsledkom

dokonalého perfekcionizmu zo strany hercov i kameramanov. Aj keď sa dramatické príbehy bohémskej divadelníckej rodiny a ich protikladne asketickéj rodiny biskupa odohrávajú pred sto rokmi, nič neuberajú na aktuálnosti dneška. Obmedzovanie osobnej slobody, domáce násillie na ženách i deťoch je častým javom nášho dnešného sveta. Ingmarovi Bergmanovi sa podarilo jedinečným spôsobom vystihnúť hĺbku detských duší. Jeho zámer podčiarkli aj inscenátori, vrátane autora hudby a interpreta na viacerých nástrojoch Ivana Achera, spevu zo záznamu Ivany Brodskej aj sugestívneho živého spevu židovských piesní poslucháča VŠMU Dávida Uzsáka. Bratislavské inscenované predstavenie si isto získa obdiv divákov rovnako, ako aj film jedného z najvýraznejších svetových tvorcov Ingmara Bergmana, ktorý dokázal analýzu ľudských citov vnieť do svojich diel a vynieť na svetlo utajované skutočnosti mnohých duchovných, medzi ktoré, žiaľ, patrí týranie detí a kadejaké morálne prešľapy.

Veda a detektívka v jednom

Gustáv MURÍN: V tieni Černobyľa, Vydavateľstvo Matica slovenskej, 2016

Nedávno uplynulo tridsať rokov od známej černobyľskej tragédie a noviny od bulváru po mienkotvorné sa pretekali v uverejňovaní materiálov o tejto azda najznámejšej havárii atómovej elektrárne. Vydavateľstvo MS sa pochlapilo a presne v deň tridsiateho výročia slávnostne prezentovalo novú knihu od známeho autora literatúry faktu Gustáva Murína, ktorý dal tejto téme nový rozmer.

Knihu žánrovo zatriedili ako román, aj keď rozsahom ide skôr o románovú novelu. Lenže čitateľ, ktorý očakával skôr vedecký triler ako plnokrvný príbeh, bude zaskočený. Gusto Murín sa pustil do témy skutočne z niekoľkých autorských uhlov pohľadu. V knihe nájdeme takmer detektívny príbeh vychádzajúci z vraždy riaditeľa istého vedeckého ústavu, ale aj vzťahový prepletenec dvoch výskumníkov a švárnej laborantky, v ktorom nie je núdza o šťavnaté erotické pasáže. To všetko je doplnené doslova chronologickými a prístupne vysvetlenými okolnosťami, ako k samotnej havárii došlo, aj keď sa samotný dej odohráva okolo istej atómovej elektrárne na Slovensku. Autor v sebe nezaprie biológa s mnohoročnými vedeckými skúsenosťami. Na tému rádioaktivity, rádioaktívneho zamorenia a jeho vplyvu na život dokáže písať pútavo, pričom cituje množstvo prameňov, ktoré prekvapia aj čitateľa so záľubou vo vedeckej literatúre. Nebol by to Murín, keby vo svojej knihe neskúšal búrať niektoré mýty, čo kolujú okolo rádioaktívneho žiarenia, a rovnako by to nebol on, keby neironizoval rôzne účelové fámy, pretrvávajúce v médiách dodnes. Keď to spočítame a vydělíme, tak čitateľ hladný po nových faktoch vedeckého charakteru si príde rovnako na svoje ako ten milovník literatúry, ktorý uprednostňuje napínavý príbeh dochutený šťavnatou erotikou.

(mab)

MEDAILÓN

Koncom apríla sa dožil abrahámovín náš redaktor a priateľ, čerstvý päťdesiatnik Roman Kaliský-Hronský (27. 4. 1966). Keď sa ho pýtajú, odkiaľ je, odpovedá, že z celého Slovenska, veď jeho rodina má korene v Nizkých Tatrách aj pri Dunaji. On sám sa pri práci v médiách, ale i ako aktívny pracovník v cestovnom ruchu pohybuje po našej vlasti doslova od Tatier k Dunaju, a tiež pri častých pobytoch v zahraničí predstavuje Slovensko v najlepšom svetle.

Od Tatier k Dunaju

Po maturite a povinnej vojenskej službe pracoval ako chemik operátor. Po zmene politického systému popri externom štúdiu žurnalistiky na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave sa stal redaktorom prvého nezávislého týždenníka Zmena, kde bol neskôr aj šéfredaktorom a spoluvydavateľom. Potom pôsobil ako kancelár Združenia slovenských novinárov a zamestnaný bol aj vo viacerých denníkoch. Keď postupne nebolo v novinách miesto pre tých, čo nášmu štátu aktívne pomáhali svojim mediálnym pôsobením pri vzniku, odskočil si do športovej sféry, v ktorej od detstva pôsobil aj ako aktívny športovec. Pracoval ako generálny sekretár Slovenského zápasníckeho zväzu a spolupracoval na vzniku knihy aj filmu Sto rokov zápasenia na Slovensku, pričom však ani vtedy neprestal prispievať najmä do literárnych periodík.

Za vyše štvrtstoročie práce pre printové médiá publikoval viac než päťtisíc článkov v rôznych žánroch. Okrem novinových článkov písal eseje, poviedky a básne, ktoré vyšli v literárnych časopisoch a zborníkoch. Spolupracoval s elektronickými médiami i reklamnými agentúrami, venoval sa aj novinárskej fotografii. S výtvarníkom Dušanom Blažekom niekoľko rokov tvoril každý týždeň v tom období na Slovensku jediný politický komiks s názvom Džungľa; spoločne vytvorili aj iné komiksové série. Knižne mu vyšli zbierky poviedok Dajte Szyfyovi elevátor! (2010), Neberte Szyfyovi kameň! (2011), historický román Most do mesta (2014) a najnovšie len pred pár týždňami aj zbierka básní Krv z kalicha (2016).

Robert LANDIS

HUMORESKA

Priznám sa, že rôzne elixíry ma fascinovali od detstva. Možno preto, že babka, u ktorej som na dedine žil, pravidelne zbierala rôzne zelinky, z ktorých mi potom varievala čaje. Jediné, čo som nemusel, bol jej slávny cibulový elixír proti nachladnutiu, ale zvykol som si. Keď už som ovládal písmenká, došlo na rozprávky. Živá či mŕtva voda u baťka Dobšinského, rôzne čudnosti, čo varili čarodejnice v kotloch, to bolo to pravé na fantáziu. Podobne ako v pubertálnych rokoch, keď moju myseľ zamestnávali okrem dievčat aj knihy o alchymistoch a historické rozpravy napríklad o Lucrezii

Borgiovej, ktorá podľa bulvárnych historikov vedela pripraviť taký elixír, že hneď bola splatná vaša životná poistka. Mladenecké roky však boli v znamení onakvejších

ných českých krajín sme zistili, že aj naši federálni bratia majú v príprave elixírov celkom slušnú, ak nie väčšiu vynaliezavosť ako podtatranská chasa. Napríklad

Nieto nad dobrý a správne namixovaný elixír

elixírov. Napríklad na jednej z pravidelných vysokoškolských brigád sa mimoriadnej obľube tešil elixír „ohne Moskvy“. Spočíval v zmiešaní vodky a šampanského v pomere jedna k jednej. Niektorí jednotlivci boli po nadmernom požití tohto elixíru skutočne v stave, že by ich mohli odviesť do Moskvy a vystaviť v mauzóleu. Pri pravidelných výjazdoch do sused-

taký mix „Cikáni v trávě“. Spočíval v zelenom peppermintovom likéri, do ktorého sa opatrne nalial ferret tak, aby sa farebne výrazné tekutiny nezmiešali. Dnes v rámci politickej korektnosti hovoríme o „Rómoch v trávě“, ale postup prípravy je ten istý. Aj účinnok pri nemiernej konzumácii, ktorý vás spoľahlivo zloží do trávy bez ohľadu na vašu národnosť.

v tom, že ste do polievkového taniera naliali poldecák z každého trúnku, ktorý mal krčmár v ponuke. Tento elixír sa konzumoval štandardnou lyžicou a účinkoval zvyčajne tak, že ste sa premenili na krochajúce domáce zvieratko z jeho názvu.

Dnes sú však v móde iné zdravé vitamínové či iontové nápoje, rôzne šťavy stopercentne bio a dvestopercentne predažené. Práve

preto som bol prekvapený, keď som v novej rodnej krčme naďabil na jedinca, ktorý bol evidentne pod vplyvom nejakého záhadného elixíru. Nielenže hovoril sám so sebou, ale hovoril mne neznámym jazykom, ktorý z počutia pripomínal biblickú aramejštinu miešanú dialektom ludožrútov z Bornea. Okrem toho dotýčny rozhadzoval rukami tak vášnivo, že ani nebohý svetový dirigent Herbert von Karajan to nevedel lepšie. Na moju otázku mi hostinský prezradil, že je to ich krčmový bezdomovec Kačka. Na druhú otázku, čo spôsobilo tento čudný stav, odvetil, že elixír za euro a päť centov. Nechápal som, kým mi neukázal prázdnu fľašu od takzvaného jablčného vína.

Marek DANKO

Riaditeľka matičného domu v Šuranoch M. Kozárová o krojovanom rekorde Na oslavu Devína i celého Slovenska

Helena RUSNÁKOVÁ – Foto: archív DMS Šurany

Riaditeľka Domu MS v Šuranoch Miroslava Kozárová pred časom iniciovala rekord o najväčší počet slovenských krojovaných bábik, ktorý vyštartoval z Nitrianskeho kraja. Pri jeho vyhlásení v Múzeu v Leviciach prišli s Danielou Trňanovou z Rybníka na nápad vytvoriť rekord, keď v krojoch nebudú oblečené bábky, ale živí ľudia.

Zámer riaditeľov Domov Matice slovenskej z Nitry, zo Šurian a z Levíc získal podporu aj vo vedení Nitrianskeho samosprávneho kraja. Záštitu nad pripravovaným rekordom prevzal predseda VÚC Ing. Milan Belica s tým, že určite prispeje k zachovaniu tradícií a oživi viaceré historické miesta Slovenska. Prvý rekord sa aj preto rozhodli uskutočniť na Devíne počas Národnej slávnosti a folklórneho festivalu Matice slovenskej, kde pod vedením

prvého podpredsedu MS Jozefa Šimonoviča zažili návštevníci týchto pamätných miest neopakovateľnú atmosféru, ktorú umocnila aj svätá omša pod otvoreným nebom, ktorú celebroidal arcibiskup a metropolita Slovenska Mons. Stanislav Zvolenský spoločne s ďalšími kňazmi.

■ SLOVENSKÉ NAJ...

Slovenský rekord Najviac ľudí v krojoch na jednom mieste dosiahol číslo 172. Na historickom

Devíne zdobilo hradný areál práve toľkoto zapísaných návštevníkov a účastníkov, ktorí s hrdoťou prezentovali národný kroj ako dôkaz originálnej umeleckej zručnosti Slovákov. A aby bola ich spoločná oslava pri rekorde veselšia, počas podpisovania a sčítavania krojovaných účastníkov vyhrávali pri stánku Domu MS Šurany majstri Európy z veľkého dychového orchestra Bánovčanka. Ich umenie ocenili nielen starší poslucháči, ale aj mladí, lebo títo muzikanti z Nitrianskeho samosprávneho kraja prekypovali pôsobivými úpravami slovenskej tvorby. Majster kapelník Adam Hudec zaranžoval pre Bánovčanku aj najznámejšie piesne od Elánu a Miroslava Žbirku, a tak pôvodná domáca tvorba, tak veľmi cenená v zahraničí, znela prostredníctvom mladých bánovských dychovkárov na oslavu nielen Devína, ale i celého Slovenska.

■ MATIČIARSKY REKORDÉR

Overovatelia zo Slovenských rekordov prekypovali prítomných divákov ešte ďalším rekordom. Predstavili na Devíne prítomného najstaršieho člena Matice slovenskej – 96-ročného Frederika Kollaroviča zo Senca. Jeho prihlášku do Matice slovenskej podpísal sám Jozef Ciger Hronský, ktorého si

Aj Devín sa odel do sviatočného.

v tomto roku pripomínajú v rámci jeho 120. výročia narodenia. Fotoaparáty a videokamery mali teda na Devíne čo zvečniť. Krásu krojov, národnú púť, folklórne skupiny, Bánovčanku, stánky s ľudovými výrobkami, slovenské rekordy, a to všetko spojené s nadšenými matičníkmi, ale i nematičníkmi dobrovoľníkmi. Všetci pod hradbami Devína cítili silu prepojenia krásy a lásky rodného Slovenska tentoraz vďaka hlavnej organizátorky podujatia – Matice slovenskej.

„Príďte sa presvedčiť na ďalšie pokračovanie rekordu krojovaných ľudí do Nitry na veľkolepé podujatie Nitry, milá Nitra, konané v júli v rámci Cyrilo-metodských slávností. Aj tu sa do rekordu zapoja krojované skupiny Slovákov i hostí, a keď sa k nim pridáte aj vy, bude v Nitre rekordérov určite viac.“ pozývala na pokračovanie akcie M. Kozárová.

Overovatelia Slovenských rekordov I. SVITOK (vľavo) a J. NEMEC pri zratúvaní krojovaných ľudí.

Na okraj prezentácie ročeniek Slovákov z Maďarska v Bratislave Slováci v Maďarsku ešte žijú!

Jozef SCHWARZ

Už od roku 2012 si v Maďarsku 12. apríla pripomínajú deň pamiatky odsunutých z „Felvidéku“. Práve v tento deň v roku 1947 sa začala realizovať dohoda o výmene obyvateľstva medzi Česko-Slovenskom a Maďarskom. Naši južní susedia hovoria o odsunutí (často používajú výraz deportácie), bola to však riadna medzištátna dohoda medzi vládami našich krajín. Dohoda o výmene obyvateľstva. Výmena má vždy dve strany. Náprotivkom „odsunutým“ Maďarom z Česko-Slovenska boli „prisunutí“ Slováci z Maďarska. Preto pripomínať si len jednu stranu spoločnej mince je neslušné a nie príliš priateľské. Dohoda o výmene obyvateľstva bola podpísaná už v januári 1946 a začala sa naplňovať až po štyristo desiatich dňoch... Dôvod? Nuž, maďarská strana dohodu napriek podpisu nemala chuť plniť.

Výmena obyvateľstva znamenala aj príchod Slovákov z Maďarska, z národnostne značne neživilého prostredia do materskej krajiny. O peripetiách jedných i druhých sa napísalo mnoho, najmä z maďarskej strany. Samozrejme, väčšina popísaného niesla výraznú pečat' maďarského pohľadu. Vrátilo sa vtedy takmer sedemdesiat tisíc Slovákov z Maďarska. V tamjšej „krajine Maďarov“ ich zostali stále desaťtisíce. Nehodnotím podmienky slovenského či maďarského života – presnejšie na plnohodnotný život v slovenčine či maďarčine na oboch stranách Dunaja po roku 1949. Ani mieru starostlivosti štátnych politik

(Česko-Slovenska, neskôr Slovenska a Maďarska) v tomto smere. O tom mám svoj jednoznačný názor a netajím sa ním.

Napriek všetkým prikoriam Slováci v Maďarsku národne žijú a dávajú o sebe vedieť. Naposledy v Bratislave v piatok 8. apríla 2016. „Nezisková verejnoprospešná spoločnosť SlovakUm a Čabianska organizácia Slovákov v spolupráci s Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí (ÚSZ) 8. apríla 2016 v budove Starého evanjelického lýcea v Bratislave usporiadali prezentáciu dvoch ročeniek Slovákov v Maďarsku. „Čabiansky kalendár“ predstavil estetik Michal Babiak,

docent Katedry estetiky FF UK, a „Náš kalendár“ publicista Ludo Pomichal, externý zamestnanec ÚSZ. Hostí privítali: predsedníčka Celostátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku Alžbeta Hollerová Račková a podpredseda ÚSZ PhDr. Peter Prochávka. V kultúrnom programe účinkovali žiačky slovenských národnostných škôl v Békešskej Čabe a v Mlynkoch Daniela Kešárová, Réka Pénzeliková a Zselyke Szemánová.“

Bol som pri tom. Bola to vydaná akcia. A nielen pálenkou zo Sarvaša na prípitok či čabianskou klobáskou alebo pagáčikmi z Mlynkov. Význam vydávania ročeniek/

kalendárov Slovákov v Maďarsku krásne priblížil a zaradil priam do vesmírnych súvislostí vo svojej eseji Michal Babiak. Prednesená esej si žiada čo najširšie a ďalšie publikovanie. Všetky príhovory a predslovy potešili, prehĺbili poznanie o našej stále žijúcej národnej ratolesti. Pri dobrom počíne (a prezentácia ročeniek skutočne takou bola) sa nezvyknú vynášať na svetlo nijaké mory. Mňa však trápi skutočnosť, že svetové a domáce hľadisko životného divadla drámy našich Slovákov v Maďarsku je relatívne stabilné a opakujúce sa. V lyceálnej knižnici sme sa takmer všetci poznali. „Diváci“ sa zoskupovali z „vymenených“ Slovákov z Maďarska, Slovákov zo Srbska a z Rumunska, trvale alebo dočasne prítomných na Slovensku, alebo z dobrovoľných aktivistov na poli „slovenskej zachovy“, najmä v bývalom uhorskom svete. To sa mi zdá nedostatočné.

Jestvovanie a súčnosť Slovákov v Maďarsku si zaslúži významnejšiu pozornosť nášho domáceho slovenského publika. Ja sa od hlásania viery v slovenskú nevšednosť aj mimo Slovenska neodtáhnem a budem ju šíriť, ako vládzem.

Základná škola na Ulici Fraňa Kráľa spoločne s Miestnym odborom Matice slovenskej v Žarnovici a Oddelením kultúry, mládeže a športu MsÚ Žarnovica pripravili pre slovenské mestá a dediny Vynášanie Moreny. Miestami síce veterné, ale krásne slnečné počasie sprevádzalo žiakov dvanástich tried I. stupňa v meste, ktorí sa pod vedením svojich triednych učiteľiek a dvoch ich asistentiek sústreďovali predpoľudním pred školou na Klakovskej ulici, kde sa na čele sprievodu školákov za pochopiteľného prekvapenia neza-interesovaných objavila nielen Morena, ale aj jej druh Moreniak. So spevom sa presunuli k parčíku na Ulici Andreja Sládkoviča,

Vyniesli aj Moreniaka

Text a foto: Jozef PIECKA, tajomník MO MS Žarnovica

Posledné chvíle symbolov zimy.

kde zazneli rôzne riekanky na rozlúčku s týmito symbolmi zimy, a potom na Námestí SNP, kde sa k školákovi pripojili žiaci materskej školy. Morenu a tentoraz i Moreniaka prišlo do Žarnovice vypraviť minimálne dvestopäťdesiat ľudí. Na najbližšom oblúkovom moste ich spoločne najskôr obradne vyzliekli, potom zapálili a pre istotu ešte horiacich hodili do Klakovského potoka, kde ich odplavila voda nenávratne preč. Takto sa úspešne z mesta podarilo vyhnúť nielen zimu, ale aj zachovať jeden zo starých ľudových zvykov. Osobitné poďakovanie za prípravu akcie patrí už tradične hlavnej organizátorky Mgr. Melánii Keizelovej, členke výboru MO MS v Žarnovici.

POZVÁNKY

PROSLAVIS 2016 – celoslovenská súťaž triednych a školských časopisov pre žiakov materských škôl, ZŠ, špeciálnych ZŠ a školských zariadení, stredných škôl a škôl v zahraničí s výučbou jazyka. Ukážky časopisov spolu s prihláškou odosielajúcej školy zasielajte do 30. 9. 2016 na adresu: DMS, Hollého č. 11, 010 01 Žilina. Bližšie informácie: <http://matica.sk/news/2016/03/pro-slavis-2016/>

• **Detské rozprávkové Košice Janka Uličianskeho – 4. 5. 2016 o 10. h** v reprezentačných priestoroch STM v Košiciach sa bude konať 12. ročník krajského matičného festivalu v prednese slovenských rozprávok. Na festivale sa zúčastnia deti z MŠ z Košického kraja, ktoré ešte nevedia čítať. Všetky recitujúce deti budú ocenené rozprávkovými knihami, farebnými diplomami MS a balíčkami čokoládových dobrôt od riaditeľa Metro Košice. Zúčastnené deti budú uverejnené aj s fotografiou v printových médiách, tak ako to bolo v predchádzajúcich jedenástich ročníkoch. Tešíme sa na účasť matičiarov z celého Košického kraja.

• **Ludová pieseň košickej mládeže – 6. 5. 2016 o 9. h** na Ev. gymnázium J. A. Komenského na Skultétyho 10 v Košiciach sa bude konať 12. ročník krajského matičného festivalu. Na festivale sa môžu zúčastniť žiaci a študenti ZŠ a stredných škôl vo veku 12 až 18 rokov. Súťažiaci môžu zaspievať max. dve ľudové piesne. Prihlášky zasielajte na sekretariat@egjak.com alebo na číslo telefónu 055 6815611 do 4. 5. 2016. Srdečne vás na toto veľkolepé matičné krajské podujatie v ľudovom speve pozývame!

• **Mierový pochod po stopách Spitzovcov** (židovskej rodiny, ktorá sa sedem mesiacov ukrývala pred fašistami v horách) – 7. 5. 2016 o 9. h MsÚ v D. Kubine. Prechod cez Medzihradné až do Srñacieho bude sprevádzaný lektorským slovom. Bližšie informácie: <http://matica.sk/events/event/mierovy-pochod-po-stopach-spitzovcov/>

• **Spoločnými chodníkmi v znamení prehľbovania priateľstva – 8. 5. 2016 Mlynky (Maďarsko).** Program: 8. h – Slovenská omša v kostole v Mlynkoch (Maďarsko), 9. h – Stretnutie účastníkov v Stredisku pilišských Slovákov, Odhalenie pamätnej tabule Juraja Migaša spojené s kultúrnym programom. Pochod na Piliš sa začne o 10. h, o 12. h bude stretnutie účastníkov na vrchole Piliša spojené s piknikom. Jedlo a občerstvenie si zabezpečia účastníci túry.

• **Domov, srdce, rodina – žena** – Hornonitrianska knižnica v Prievidzi a MO MS v Prievidzi vyhlasujú 1. ročník literárnej súťaže v písaní poézie a prózy pre študentov gymnázií, stredných škôl, dospelých i seniorov. Súťaž je venovaná Európskemu roku boja proti násiliu páchanému na ženách. Uzávierka prác je do 1. 9. 2016. Bližšie informácie: <http://matica.sk/news/2016/04/domov-srdce-rodina-zena/>

• **ŠTEFAN LEONARD KOSTELNÍČAK A KOŠICE – 8. 5. 2016 o 15. h** matičná pochôdzka. Bližšie informácie: <http://matica.sk/events/event/stefan-leonard-kostelnicak-a-košice-maticna-pochodzka/>

• **Mám básničku na jazyčku – 20. 5. 2016 o 10. h** v priestoroch Hornonitrianskej knižnice bude 11. ročník prezentácie poézie a prózy detí MŠ v Prievidzi. Bližšie informácie:

<http://matica.sk/news/2016/04/mam-basnicku-na-jazycku/>

